

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Monikulttuurisen osaamisen kehityminen Espoon varhaiskasvatuksessa

Liisa Huhtala

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Monikulttuurisen osaamisen kehittyminen
Espoon varhaiskasvatuksessa**

Liisa Huhtala
Sosionomi
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2019

Liisa Huhtala

Monikulttuurisen osaamisen kehittyminen Espoon varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2019 Sivumäärä 40

Työssäni haetaan vastausta siihen, miten Espoon kunnallisen varhaiskasvatuksen työntekijöiden monikulttuurinen osaaminen on kehittynyt kymmenessä vuodessa ja miten he tänä päivänä huomioivat maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden erilaiset tarpeet. Näiden vastausten avulla Espoon varhaiskasvatuspalvelut voivat tarvittaessa kehittää varhaiskasvatuksen toimintaa. Varhaiskasvatuksen kehittyminen on tarpeen, sillä Espoon maahanmuuttajataustaisen väestön määrä kasvaa jatkuvasti. Lisäksi maahanmuuttajataustaisilla lapsilla ja perheillä on usein kantasuomalaiseen väestöön verrattuna erilaisia haasteita, jotka täytyy huomioida myös varhaiskasvatuksessa. Lisäksi maahanmuuttajataustaisille perheille annettavalla varhaisella tuella voidaan ehkäistä ongelmien muodostumista sekä vähentää lastensuojelun asiakkuuksia. Näin ollen monikulttuurisen osaamisen merkitys on keskiössä espoolaisessa varhaiskasvatuksessa.

Käsillä oleva työ on lähtökohtaisesti kvantitatiivinen, sillä työssä selvitettiin Espoon varhaiskasvattajien näkemyksiä tutkimuskysymykseen kyselyn avulla. Kyselyiden tuloksia lähestyttiin pääosin kvantitatiivisin menetelmin, mutta työssä hyödynnettiin myös kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Tärkeä osa työssä käytettävissä menetelmissä on vertailu vuonna 2009 toteutettuun VKK-Metron tutkimukseen samasta aiheesta (Venninen 2009).

Työssä saatujen tulosten mukaan vieraskielisten ja toisista kulttuureista lähtöisin olevien työntekijöiden määrä on liki viisinkertaistunut ja varhaiskasvatuksessa olevien vieraskielisten lasten osuus kolminkertaistunut kymmenen vuoden aikana. Nykyään päiväkodeissa on enemmän erikseen sovittuja menetelmiä vieraskielisen lapsen oman äidinkielen tukemiseen kuin kymmenen vuotta sitten. Yleisimmin käytetty menetelmä on vanhempien kannustaminen puhumaan lapselle heidän omaa äidinkieltään. Kyselyn tuloksista selvisi myös, että suomi toisena kielenä -toiminnan järjestäminen varhaiskasvatusryhmissä on yleistynyt. Käytetyimmät menetelmät ovat koko lapsiryhmän kanssa toteutettavat suomen kieltä tukevat tuokiot sekä suomen kieltä heikosti osaavien tai osaamattomien jatkuva tukeminen suomen kielessä.

Sen lisäksi, että erilaiset monikulttuurisuutta tukevat menetelmät ovat yleistyneet, varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat myös heidän oman monikulttuurisen osaamisensa kasvaneen kymmenessä vuodessa. Erityisesti suomi toisena kielenä -opettamisen menetelmien osaamisen koetaan lisääntyneen. Lisäosaamisen tarve korreloi negatiivisesti monikulttuurisen osaamisen kanssa, sillä alueilla joilla osaamisen koetaan olevan vahvinta, lisäosaamisen tarpeen koetaan puolestaan olevan vähäisintä, ja päinvastoin. Huomattava on, että lisäosaamisen tarvetta työntekijät kokevat kaikilta osin olevan kuitenkin jonkin verran. Huomionarvoista on myös, että vaikka osaamisen koetaan karttuneen, monikulttuuriseen työhön liittyvät haasteet koetaan nyt suuremmiksi kuin kymmenen vuotta sitten. Suurimman tuen monikulttuuriselle työlle työntekijät kokevat saavansa kollegoilta. Työn tulosten pohjalta voidaan sanoa varhaiskasvatuksen monikulttuurisen osaamisen kehittyneen kymmenessä vuodessa. Pienen otoksen vuoksi tulokset eivät kuitenkaan ole täysin luetettavia, joten jatkotutkimuksia tarvitaan.

Asiasanat: monikulttuurisuus, osaaminen, varhaiskasvatus

Liisa Huhtala

Development of multicultural competence in early childhood education in Espoo

Year	2019	Pages	40
------	------	-------	----

In my thesis I was looking for answers as to how the multicultural knowhow of daycare workers in Espoo has evolved over ten years and how they are taking into account the different needs of immigrant children and families. With these answers, early childhood education services could, if necessary, develop early childhood education. The development of early childhood education is necessary because the population with an immigrant background is constantly increasing in Espoo. In addition, children and families with immigrant backgrounds often face different challenges compared to the population of Proto-Finns, which must also be taken into account in early childhood education. Furthermore, early support for families with immigrant backgrounds can help to prevent problems and reduce the number of customers in child welfare system. Consequently, the importance of multicultural knowhow is at the heart of early childhood education in Espoo.

The present work was mainly quantitative, as it was based on a survey of early educators' views on the research question. The results of the questionnaires were approached mainly by quantitative methods, but the qualitative research features were also utilized. An important part of the methods available at work is a comparison with research of VKK-Metro which was conducted in 2009 about the same subject (Venninen 2009).

According to the results, the number of employees speaking foreign languages and with immigrant background has almost quadrupled. Moreover, the number of children speaking foreign languages has tripled over the past ten years. Nowadays daycare centres have more methods of supporting a mother tongue of children speaking foreign languages than was the situation ten years ago. The most commonly used method is to encourage parents to talk to their child in their native language. The results also revealed that the teaching of Finnish as a second language in early childhood education has become more common. The most commonly used methods are the supporting of children's Finnish language during the educational moments with the whole group of children and the constant support of the poorly or not at all Finnish speaking children in Finnish language.

Apart from the fact that the various methods supporting multiculturalism have become more common, early childhood workers also have experienced that their own multicultural knowhow has increased in the past ten years. Especially the knowledge of the methodology of teaching Finnish as a second language has increased. The need for additional skills follows the vision of existing knowledge, as the areas where expertise is believed to be the strongest, the need for additional skills is, in turn, the least, and vice versa. However, the need for additional skills exists in all sectors. It is also noteworthy that, although employees experience that their multicultural knowledge has increased, they also have experienced that challenges related to multicultural work are now greater than ten years ago. The greatest support for the multicultural work that employees feel that they are getting is from their colleagues. Based on the results it can be said that the multicultural knowhow of early childhood education has evolved over ten years. However, because of the small sample the results are not fully reliable, so further studies are needed.

Keywords: early childhood education, knowhow, multiculturalism

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn tausta	1
1.2	Tutkimuskysymys ja työn tarkoitus	1
2	Monikulttuurisuus yhteiskunnassa ja varhaisen tuen tarve	2
2.1	Säädöksiä ja lainsäädäntöä.....	2
2.2	Kotoutumisen haasteet ja syrjäytyminen maahanmuuttajataustaisten perheiden ongelmien aiheuttajana	3
2.2.1	Köyhyys ja työllisyys.....	4
2.2.2	Terveys ja hyvinvointi sekä äitiyden yksinäisyys	6
2.2.3	Suomalainen yhteiskunta	6
2.3	Varhainen tuki ja varhaiskasvatus	7
3	Espoon väestörakenne ja Espoon kunnallinen varhaiskasvatus.....	9
4	Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa ja perheiden kanssa tehtävässä työssä.....	10
4.1	Ammattilaisen kulttuurinen kompetenssi.....	10
4.2	Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja vanhempien osallisuus	13
4.3	Monikulttuurisuuden kehittäminen Espoon varhaiskasvatuksessa	16
4.3.1	VKK-Metron Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa -kysely .	16
4.3.2	Esimerkki monikulttuurisesta kehittämishankkeesta Espoossa: Suomen vanhempainliiton kotimentoritoiminta.....	17
5	Menetelmät.....	18
5.1	Kysely	18
5.2	Kyselyn tulosten kvantitatiivinen tarkastelu.....	19
5.3	Kyselyn avointen kysymysten aineistolähtöinen sisällönanalyysi	19
6	Tulokset ja tulosten tarkastelu	21
6.1	Kieli- ja kulttuuritaustat.....	21
6.2	Monikulttuurisuutta tukevat toimintatavat	22
6.2.1	Erilliset järjestelyt.....	22
6.2.2	Suomi toisena kielenä -tukeminen	23
6.3	Monikulttuurisuuteen liittyvä osaaminen	24
6.4	Monikulttuurisuutta koskevan osaamisen kehittäminen.....	26
6.5	Monikulttuuriselle työlle saatu tuki.....	28
7	Johtopäätökset	29
	Lähteet	32
	Kuviot	35
	Taulukot	35
	Liitteet.....	36

1 Johdanto

1.1 Työn tausta

Maahanmuutto ja monikulttuurisuus ovat lisääntyneet Suomessa huomattavasti viimeisten vuosikymmenten aikana, kun maahanmuuttajataustaisen väestön määrä on moninkertaistunut. Vuonna 1990 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä Suomessa asui vain noin 37 000 kun vuonna 2015 peräti jo liki 340 000 (Maahanmuuttajataustaisten määrät.. 2017). Lisäksi elokuun alkuun mennessä vuonna 2017 yli 37 000 maahanmuuttajataustaista henkilöä oli saanut oleskeluluvan ja yli 7000 henkilöä oli saanut Suomen kansalaisuuden (Oleskelulupa 2017).

Maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä ilmenee kantasuomalaisiin verrattuna erilaista tuen tarvetta muun muassa kieli- ja kulttuurieroista johtuen (ks. Heikkilä-Daskalopoulos 2008). Juurikin erilaisten kulttuurien kohtaamisen eräs keskeinen haaste perheille on lasten ja vanhempien eritahtinen kotoutuminen, joka voi johtaa perheen sisäisiin konflikteihin (Karvonen 2018a). Monikulttuurisen työn osaamisen sekä maahanmuuttajataustaisille perheille annettavan tuen merkitys on siis jatkuvasti kasvava kehityskohta, johon on panostettava.

Monikulttuurisesta työstä sosiaalihuollossa ja lastensuojelussa on tehty useita tutkimuksia. Koska aiemmat tutkimukset (ks. Katisko 2013; Heikkilä-Daskalopoulos 2008) ovat osoittaneet, että sekä maahanmuuttajataustaiset asiakkaat että lastensuojelun työntekijät kokevat monikulttuurisessa lastensuojelutyössä olevan puutteita, korostuu ennaltaehkäisevän työn merkitys. Ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä varhaiskasvatus on tärkeässä asemassa, jolloin korostuu varhaiskasvattajien ammattitaidon merkitys. Kun puhutaan maahanmuuttajataustaisen lasten ja perheiden tukemisesta ja lastensuojelun asiakkuuksien ehkäisemisestä, on varhaiskasvatuksen henkilökunnan monikulttuurinen osaaminen tärkeä tekijä. (Karila 2016, 43.)

1.2 Tutkimuskysymys ja työn tarkoitus

Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla suoritettiin alkuvuonna 2009 VKK-Metron Moniku-hankkeen tiimoilta kysely, jossa tutkittiin pääkaupunkiseudun varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaamista ja vieraskielisten lasten huomioimista varhaiskasvatuksessa. Tuolloisen kyselyn tuloksista selvisi, että monikulttuurisessa osaamisessa on kehitytty, mutta edelleen kehittämisen varaa myös löytyy. Muun muassa kieli- ja kulttuurikasvatuksen liittäminen osaksi kaikkien lasten päiväkotiarkea katsottiin tärkeäksi kehityskohdaksi. (Venninen 2009, 39).

Kyseisestä tutkimuksesta on kuitenkin jo liki kymmenen vuotta aikaa ja Espoon varhaiskasvatustalvet ovat kiinnostuneita tietämään, miten osaaminen on kuluneen kymmenen vuoden aikana kehittynyt. Espoossa maahanmuuttajataustaisen väestön määrä kasvaa jatkuvasti, jolloin myös kulttuurisen osaamisen merkitys kasvaa (Väestörakenne 2018). Työni tarkoitus onkin selvittää, miten varhaiskasvatuksen työntekijöiden monikulttuurinen osaaminen on kehittynyt kymmenessä vuodessa ja miten he tänä päivänä huomioivat maahanmuuttajataustaisen lasten

ja perheiden erilaiset tarpeen. Näiden vastausten avulla voidaan tarvittaessa kehittää varhaiskasvatuksen toimintaa moninaistuvan asiakaskunnan tarpeita paremmin vastaavaksi. Opinnäytetyöni tutkimuskysymys onkin, että miten Espoon kunnallisten päiväkotien varhaiskasvattajien kieli- ja kulttuuriosaaminen on kehittynyt 2010-luvulla? Työssäni kysymykseen haetaan vastausta Espoon päiväkoteihin lähetettävän sähköisen kyselyn avulla.

2 Monikulttuurisuus yhteiskunnassa ja varhaisen tuen tarve

2.1 Säädöksiä ja lainsäädäntöä

Suomen perustuslaissa (731/1999) sanotaan, että ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Myös YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989) määrittelee, että lapsen oikeudet koskevat kaikkia lapsia ilman minkäänlaista lapsen tai hänen vanhempansa rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, kansalliseen, sosiaaliseen tai etniseen alkuperään tai syntyperään perustuvaa erottelua. Lisäksi sopimuksen mukaan lapsen koulutuksessa päämääränä tulee olla ”kunnioituksen edistäminen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan”. Koulutuksen tavoitteena on myös ”valmistaa lapsia vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyysyhteyden hengessä.” Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalla lapsella on Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lisäksi ”oikeus nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään”. Lasten oikeuksien sopimus ja sen periaatteet ovat myös varhaiskasvatussuunnitelman perusta ja jokaisella lapsella on oikeus olla sellainen kuin on eikä kiusaamista, syrjintää tai rasismia sallita missään muodossa (Eerola-Pennanen 2017, 237).

Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on ”antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa”. Varhaiskasvatuslaissa sanotaan myös, että ”...varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä terveyttä ja hyvinvointia.” Lisäksi varhaiskasvatuslaki määrää, että varhaiskasvatusta voivat saada kaikki lapset, jotka eivät ole vielä esiopetus- tai oppivelvollisuusikäisiä sekä silloin kun erityiset olosuhteet sitä vaativat. Oikeus varhaiskasvatukseen kuuluu siis myös maahanmuuttajataustaisille perheille, pakolaisille ja turvapaikanhakijoille. Tätä tukee myös laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), joka määrää, että ky-

seisen lain tarkoitus on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta. Lain mukaan kotouttamista tukevien toimenpiteiden piiriin voi kuulua Suomeen muuttanut henkilö, jolla on kotikunta Suomessa.

Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan jokainen kunnassa asuva on oikeutettu sosiaali- ja terveyspalveluihin. Näin ollen turvapaikan ja oleskeluluvan saaneet henkilöt, joilla on kotikunta Suomessa, ovat oikeutettuja muun muassa lastensuojelun palveluihin kansalaisuudesta riippumatta. Lisäksi lastensuojelulaki (417/2007) painottaa ehkäisevää lastensuojelua, jolloin tuetaan perheen ja lapsen hyvinvointia ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tämä on toivottavaa, sillä näin ongelmiin ehditään puuttua ajoissa eikä vaikeudet ehdi muodostua liian suuriksi. Ehkäisevässä lastensuojelussa neuvola, varhaiskasvatus ja koulutoimi ovat keskeisessä asemassa.

2.2 Kotoutumisen haasteet ja syrjäytyminen maahanmuuttajataustaisten perheiden ongelmien aiheuttajana

Maahanmuuttajan käsite on laaja, sillä maahanmuuttaja tarkoittaa laajasti ottaen maahan ulkomailta muuttavaa tai muuttanut henkilöä. Pakolainen puolestaan on henkilö, joka on paennut kotimaastaan sodan tms. vuoksi, varsinkin pelätessään joutuvansa vainotuksi syntyperänsä, uskontonsa tai mielipiteidensä tähden. Turvapaikanhakija taas on turvapaikkaoikeutta hakeva henkilö. Turvapaikkaoikeus on varsinkin poliittista vainoa vieraaseen maahan paenneelle myönnetty oikeus saada oleskella maassa mahdollisista luovutuspyynnöistä huolimatta. (Kielitoimiston sanakirja 2018).

Maahanmuuttajat ovat siis hyvin heterogeeninen ryhmä, joten prosessina kotoutuminen on monimuotoinen asia. Maahanmuuttajia kun ovat yhtä lailla niin pakolaiset, turvapaikanhakijat, työn perässä muuttaneet huippuosaajat kuin suomalaisen puolisonkin perässä muuttaneet ja heidän kaikkien kotoutumisprofiilinsa on erilainen (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, 95). Maahanmuuttajataustaisille perheille ei siis ole annettavissa kattavaa selitystä tuen tarpeen syistä, kuten ei ole annettavissa minkään väestöryhmän kohdalla. Jokainen perhe ja jokainen yksilö on erilainen, mutta joitakin johtopäätöksiä voi tehdä muun muassa kotoutumisprosessin vaikutuksista perheen hyvinvointiin. Maahanmuuttajataustaisissa perheissä ongelmat kumpuavat usein samoista teemoista kuin kantasuomalaisessakin perheessä, kuten työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmista sekä lasten ja vanhempien välisistä ristiriidoista (Ikäläinen, Martikainen & Törrönen 2003, 68-80). Kuitenkin ongelmien kirjo on monimuotoisempi ja jo pelkästään maahanmuutto ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan aiheuttavat paineita ja ristiriitoja, jotka saattavat kärjistyä perheen sisäiseksi konfliktiksi.

Tieteellisiä artikkeleita tarkastellessa voidaan havaita, että kotoutumiseen liittyvä keskeinen ongelma, jolla on vaikutusta perheiden hyvinvointiin ja näin tuen tarpeeseen, on syrjäytyminen tai syrjäytymiselle altistavat tekijät. Koska kotoutuminen on asettumista uuteen yhteiskuntaan

eli yhteiskunnan hyväksytyksi jäseneksi tulemista (Kielitoimiston sanakirja 2018) ja syrjäytyminen on yhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle jäämistä (Facta-tietosanakirja 2006), voidaan yhteiskuntaan kotoutuminen ja yhteiskunnasta syrjäytyminen tulkita keskenään vastakkaisiksi käsitteiksi. Näin ollen maahanmuuttajataustaisten perheiden tuen tarpeen keskeisimmäksi syyksi voidaan ajatella kotoutumisen haasteiden sijaan syrjäytyminen (taulukko 1). Taulukkoon 1 on koottu erilaisista tieteellisistä julkaisusta keskeisiä syitä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ja perheiden kotoutumista haittaavista tekijöistä sekä syrjäytymisen riskiä lisäävistä tekijöistä (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, Säävälä 2012, Anis 2005, Berg 2012). Syiden lisäksi taulukkoon 1 on kerätty tekijöitä näiden kotoutumista haittaavien seikkojen taustalla sekä niiden ilmenemismuotoja perheessä.

Syrjäytyminen ja syrjäytymisen osatekijät vaikuttavat maahanmuuttajien kotoutumiseen ja integraatioon negatiivisesti, jolloin hyvinvoinnin kokemus laskee ja lasten, nuorten sekä perheiden elämään syntyy ristiriitoja ja voimavarat hupenevat. Nämä tekijät yhdessä vaikuttavat lasten sekä perheiden tuen ja avun tarpeeseen. Toivottavaa on, että tähän tuen tarpeeseen pystytään vastaamaan jo varhain muun muassa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen laadukas kieli- ja kulttuurikasvatus sekä vanhempien osallistaminen vaikuttavat osaltaan perheiden hyvinvoinnin lisääntymiseen, sillä niiden aikaansaama osallisuus ehkäisee lasten ja perheiden syrjäytymisen riskiä (Osallisuus 2018).

2.2.1 Köyhyys ja työllisyys

Kantasuomalaisessa väestössä monilapsisuus ja yksinhuoltajuus ovat riskitekijöitä köyhyyteen, ja näistä molemmat ovat erittäin yleisiä maahanmuuttajaperheissä. Kun tämä yhdistyy kielitaidottomuuteen, lasten kanssa eritahtiseen kotoutumiseen, sosiaalisen toimintakyvyn puutteisiin, traumaattisiin kokemuksiin lähtömaassa sekä syrjintään tulomaassa, voi kotoutuminen olla erittäin haastava prosessi. Koko perheen kotoutuminen onkin avaintekijä syrjäytymisen ehkäisyssä ja perheen voimavarojen tukemisessa. (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, 99.)

Keskeinen kotoutumista edistävä tekijä on työllisyys, jossa maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä on usein haasteita. Eri maahanmuuttajaryhmien välillä työllisyydessä on valtavia eroja ja naiset työllistyvät yleensä miehiä heikommin. Myös kielitaito, koulutus ja työnantajien ennakkoluulot vaikuttavat työllisyyteen. Vaikka töitä olisi, on maahanmuuttajataustaisten henkilöiden palkkataso usein kantasuomalaista väestöä alhaisempi. Palkkataso, huonot työolot ja vieras työkuultuuri vaikuttavat osaltaan perheiden hyvinvointiin sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmiin. (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, 97-98.)

Taulukko 1. Perheiden hyvinvointiin vaikuttavat kotoutumisen haasteet (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, Säävälä 2012, Anis 2005, Berg 2012).

Yhdistävä tekijä	Syrjäytymisen osatekijät ja kotoutumisen haasteet	Osatekijöihin vaikuttavat seikat	Ongelmien/haasteiden ilmeneminen perheessä
Syrjäytyminen	Työllisyys	- Kielitaito - Koulutus - Naisten heikompi työllistyminen - Työntajien ennakkoluulot	- Huono palkkataso ja huonot työolot - Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet
	Köyhyys	- Monilapsisuus - Yksinhuoltajuus - Työttömyys tai matala palkka	- Huoli ja stressi - Kykenemättömyys turvata lapsen tarpeet, kuten ravinto ja vaatetus
	Terveys ja hyvinvointi	- Traumatausta - Mielenterveysongelmat	-Kykenemättömyys kohdata lapsen ongelmia - Sosiaalisen toimintakyvyn puutteet - Väkivalta - Välinpitämättömyys ja laiminlyönti
	Perheen eritahtinen koto- tutuminen	- Perheen alhaiset voimavarat	- Ristiriidat perheenjäsenten kesken
	Äitiyden yksinäisyys	- Perheen ja suvun puuttuminen	- Väsymys - Haasteiden kohtaaminen yksin
	Rasismi	- Syrjintä - Suvaitsemattomuus	- Kavereiden puute - Kiusaaminen - Turvattomuus
	Maahanmuuttopolitiikka	- Maahanmuuttajakeskittymät	- Ongelmien kasaantuminen ja konfliktit - Asuntojen ahtaus - ”Huono seura”
	Palvelujärjestelmä	- Tietämättömyys palvelujärjestelmästä	- Tuen ja avun puute

2.2.2 Terveys ja hyvinvointi sekä äitiyden yksinäisyys

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden terveys ja hyvinvointi luovat pohjaa perheiden hyvinvoinnille ja kotoutumiselle. Maahanmuuttajien terveydentilasta ei ole tehty kattavia ja luotettavia tutkimuksia, mutta rekisteritutkimusten mukaan he arvioivat terveytensä lähes samalle tasolle tai hiukan paremmaksi kuin kantaväestö keskimäärin. Terveysteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä maahanmuuttajilla ovat kansainvälisten tutkimusten mukaan muun muassa kielitaito, maassa asuttu aika, yhteiskuntaan integroituminen, sosioekonominen asema, kantaväestön elintavat sekä syrjintäkokemukset. Selvitysten mukaan maahanmuuttajien hyvinvointitekijät ovat yleisesti heikommalla tasolla kuin kantaväestöllä. Terveyttä vaarantavia syitä löytyy niin maahanmuuttoa edeltäneistä kuin maahanmuuton jälkeisistäkin tekijöistä. Mielenterveysongelmat ovat kansainvälisten tutkimusten mukaan selvästi yleisempiä maahanmuuttajataustaisella väestöllä. (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, 103-104.)

On osoitettu, että maahanmuuttajataustaisten lasten muuttoprosessi, uuden kielen oppiminen, mahdollinen taloudellinen ahdinko, ennakkoluulot ja syrjintäkokemukset, sekä lähtömaassa mahdollisesti saadut heikot lähtökohdat terveelle kehitykselle ovat heille hyvinvointi- ja terveysriski. (Säävälä 2012, 10.) Suomalaisen yhteiskunnan erilaisuus maahanmuuttajien lähtömaahan verrattuna voi vaikuttaa voimakkaasti maahanmuuttajien hyvinvoinnin kokemukseen. Vieraiden tapojen lisäksi kokemukset huonosta kohtelusta saavat vieraan yhteiskunnan tuntuun uhkaavalta ja tuntemaan turvattomuutta, mikä aiheuttaa jokapäiväistä huolta. Nuoruus on lapsen elämässä kriittinen vaihe ja kun sitä leimaa erilaisuuden tunne ja rasismikokemukset, voi tämä johtaa nuoren häiriökäyttäytymiseen ja sosiaalisiin ongelmiin. (Anis 2005, 70.)

Äitiyden yksinäisyyden problematiikka puolestaan liittyy erityisesti pakolaisten uuteen arkeen Suomessa. Pakolaiset tulevat usein yhteiskulttuurin maista, joissa myös äitiyden vastuu on jaettu. Suomessa äidit joutuvat kuitenkin kantasuomalaisten äitien tavoin kohtaamaan lastenhoidon haasteet yksin ja elämään astuu suomalaisäideille tuttu väsymys. Kun tähän yhdistetään vielä vieras kulttuuri ja uusi asuinympäristö, voi äitien jaksaminen olla herkästi vaakalaudalla. Pakolaisuuteen liittyvä erityisongelma on myös epätietoisuus kotimaahan jääneiden tai matkalla kadonneiden perheenjäsenten kohtalosta. Tämä huoli saattaa estää vanhempia näkemästä heidän kanssaan asuvien lasten huolenpidon tarvetta. (Berg 2012, 21-23.)

2.2.3 Suomalainen yhteiskunta

Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitseva suvaitsemattomuus ja rasismi vaikuttavat tietysti myös osaltaan maahanmuuttajataustaisten kotoutumiseen. Myös Suomen maahanmuuttopolitiikka on sallinut väestöryhmän vahvan keskittymisen tietyille kasvukeskusten alueille, kuten Helsingin itä- ja koillisosiin. Maahanmuuttajataustaiset perheet eivät kuitenkaan itse pidä tästä keskittymästä, mikä vähentää hyvinvoinnin kokemusta. Myös asuntojen ahtaus, soveltumattomuus

suurperheille ja eri kulttuurien yhteentörmäykset tiiviillä asuinalueilla aiheuttavat konflikteja. (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, 101-102.)

Kotoutumisprosessissa olennainen tekijä on myös suomalainen palvelujärjestelmä, joka jää kuitenkin usein harmillisen etäiseksi puolison mukana tai työn takia Suomeen muuttaneille, kun taas pakolaisten vastaanottojärjestelmän tai turvapaikkaprosessi kautta tulleet maahanmuuttajat perehdytetään systemaattisesti uuden yhteiskunnan palveluiden käyttäjiksi. Myös perusterveydenhuoltoa maahanmuuttajat käyttävät pääsääntöisesti vähemmän kuin kantaväestö. Palvelujärjestelmän monikulttuurisuutta ja soveltuvuutta maahanmuuttajille on siis parannettava sekä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ja perheiden tiedonsaantia saatavilla olevista palveluista lisättävä. (Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009, 105-106.)

2.3 Varhainen tuki ja varhaiskasvatus

Perheiden kasvavaa tuen tarvetta osoittaa osaltaan se, että lastensuojelussa viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen että avohuollon asiakkaiden määrä on kasvanut tasaisesti (ks. Lastensuojelu 2015, 2015). Vaikka tilastoissa ei eritellä maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten asiakkaiden määriä, on selvää, että myös maahanmuuttajataustaisten osuus on asiakaskunnassa kasvanut. Anis (2008, 47) tuokin tutkimuksessaan esiin, että eri maissa tehtyjen selvitysten mukaan maahanmuuttajalapsat ovat usein yliedustettuina lastensuojelussa. Tämä tarkoittaa, että maahanmuuttajataustaiset lapset ovat kantaväestöä useammin lastensuojelutoimenpiteiden kohteena. Yliedustus vaihtelee ajan ja paikan mukaan, mutta selvimmin se näkyy kodin ulkopuolelle sijoituksissa. On myös havaittu, että kaksi- tai monikulttuuristen perheiden lapset ovat kaikkein useimmin lastensuojelun asiakkuuden piirissä.

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan ”ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, varhaiskasvatuksessa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.” Koska lastensuojelun palvelut ovat erityisesti maahanmuuttajataustaisilla perheillä ja lapsilla vaikeasti saavutettavissa, nousee varhaisen tuen merkitys erityisen suureksi. Kunta järjestää ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana, mutta lapsi tai perhe on tuen tarpeessa. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia ja sen avulla turvataan lasten kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua onkin tuki ja erityinen tuki, jota annetaan muun muassa neuvolassa, varhaiskasvatuksessa sekä opetuksessa. (Ehkäisevä lastensuojelu 2017.)

Karilan (2016, 43) selvityksen mukaan varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta koskevat tutkimukset painottavat, että vain laadukas varhaiskasvatus on se, mikä tuottaa positiivisia vaikutuksia. Varhaiskasvatuksen laadussa ei ratkaise yksittäiset tekijät vaan laadun kokonaisvaikutus. Karilan mukaan keskeisin varhaiskasvatuksen laatutekijä on henkilöstön koulutus ja osaaminen. Näin ollen maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden tukemisen keskiössä on varhaiskasvatuksen henkilökunnan monikulttuurinen osaaminen.

Turtiaisen ja Hiitolan (2015, 40-41) selvitys varhaisen tuen palveluista maahanmuuttajataustaisille perheille osoittaa, että tuella voi olla valtavasti merkitystä perheille. Esimerkiksi oman uskonnon ja äidinkielen opettamisella vahvistetaan lapsen omaa kulttuurista identiteettiä, tapakulttuuria ja perhedynamiikkaa. Tämän vuoksi omasta kulttuurista kotoisin olevat kasvatuskumppanit koetaan tärkeäksi voimavaraksi. Lisäksi vanhempien yksilöllinen kohtaaminen on yksi tärkeimpiä maahanmuuttajatyöhön liittyviä osaamisalueita. Vanhempien mielestä tärkein tuen mahdollistaja on arjen kohtaaminen sekä kohdatuksi tuleminen kokonaisuutena, ei vain kulttuurinsa edustajana. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen alulle panema moniammatillinen tuki voi edistää vanhempien sekä koko perheen kotoutumista ja hyvinvointia.

Turtiaisen ja Hiitolan (2015, 70-72) selvityksestä käy ilmi, että varhaisen tuen osaamista kyllä löytyy arjen perhepalveluissa, kuten neuvolassa ja varhaiskasvatuksessa, mutta tätä osaamista ei tunnusteta tai tunnisteta. Osaavat ammattilaiset tekevät perheiden hyväksi töitä työajan ulkopuolella hoitamalla tarvittaessa perheen arjen asioita sekä tuottamalla itse materiaaleja havaitsemiinsa tarpeisiin. Joissakin tapauksissa työntekijä saattaa myös joustaa aikatauluista ja toimia pysyvästi perheen tukena aina Suomeen saapumisesta saakka. Tällaista omistautumista ei liene olevan oikeutettua vaatia kaikilta, mutta esimerkiksi tulkkauspalvelun avulla monikielisyttä tukemalla sekä neuvolan ja varhaiskasvatuksen välisellä yhteistyöllä voidaan edistää laadukkaita ja monikulttuurisuutta huomioivia varhaisen tuen palveluita.

Huomion arvoista selvityksessä on myös, että havaittiin niiden työntekijöiden, joiden työolosuhteet eivät olleet kunnossa, käyttävän korostuneesti ongelmakeskeisiä tapoja kuvaillessaan lapsia ja perheitä. Tällaisessa ongelmakeskeisessä puheessa perheiden ja lasten erilaisuudesta tehtiin ongelma ja puhe saattoi olla jopa leimaavaa ja syrjivää. Erojen korostaminen haittaa työn tavoitteiden saavuttamista ja on esteenä tuen vaikuttavuudelle. Ongelmakeskeisen puheen vastakohtana voidaan nähdä luova työote, joka on toimiva työmuoto myös monikulttuurisessa työssä. Luovalle työtoteelle on tyypillistä, että jokainen perhe nähdään yksilönä ja ymmärretään perheiden erilaisuus. Pelkkä luova työote ja ammattilaisten oppiminen kohtaamaan perheet yksilöllisesti ei kuitenkaan riitä, vaan on sen lisäksi myös huolehdittava, että työolot ovat kunnossa. (Turtiainen ja Hiitola 2015, 73.)

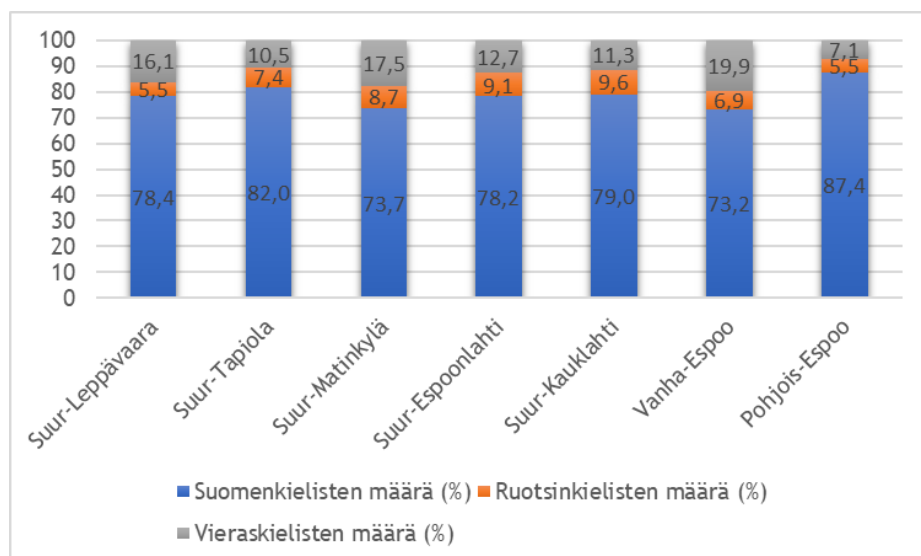
3 Espoon väestörakenne ja Espoon kunnallinen varhaiskasvatus

Espoon väestö kasvaa nopeasti ja erityisesti ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on nousussa (taulukko 2). Vuonna 2016 Espoon väestö kasvoi 1,8 prosenttia, kun koko maan vastaava luku oli 0,3 prosenttia ja Helsingin 1,1 prosenttia. Vuodenvaihteessa 2016/2017 Espoon asukasluku oli 274 583, joista vieraskielisiä oli 41 652 henkeä eli 15,2 prosenttia koko Espoon väestöstä. Suhteessa Espoon väestöön suomen- ja ruotsinkielisten määrä on supistunut ja vieraskielisten määrä on puolestaan kasvanut vieraskielisten osuuden ollessa Espoossa kaksi kertaa niin suuri kuin ruotsinkielisten osuus. (Väestörakenne 2018.)

Taulukko 2. Espoon väestörakenteen muutos vuonna 2016 (Väestörakenne 2018).

	2015/2016	2016/2017	Muutos-%
Koko maan väestö	5 487 308	5 503 297	0,3
Helsingin väestö	628 208	635 181	1,1
Espoon väestö	269 802	274 583	1,8
Suomenkielisten määrä Espoossa	210 078 (79,1%)	212 800 (77,5%)	1,3
Ruotsinkielisten määrä Espoossa	20 261 (7,6%)	20 131 (7,3%)	-1,0
Vieraskielisten määrä Espoossa	38 325 (14,2%)	41 652 (15,2%)	8,7

Vieraskielisten osuus Espoossa on kasvanut erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuodesta 2008 lähtien reilusti yli puolet vuotuisesta väestönlisäyksestä on ollut vieraskielistä. Vuoden 2016 väestökasvusta peräti 70 prosenttia oli vieraskielistä. Vuodenvaihteessa 2016/2017 yleisimmät Espoossa puhutut vieraat kielet olivat venäjä, viro, englantia, arabia, somali sekä kiina. Yhteensä Espoossa puhuttiin tuolloin 122 vierasta kieltä. Eniten vieraskielisiä asuu Vanha-Espoossa, jossa lähes viidennes puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea tai ruotsia (kuvio 2). Myös Suur-Leppävaaran ja Suur-Matinkylän alueilla vieraskielisten osuus on selvästi muita alueita korkeampi. (Väestörakenne 2016/2017 ja väestömuutokset 2016, 2018; 6, 7.)

Kuvio 1. Espoon väestö äidinkielen mukaan vuodenvaihteessa 2016/2017

2010-luvulla Espoon varhaiskasvatusikäisten lasten määrä on kasvanut lähes kahdella tuhannella lapsella. Vuonna 2015 Espoossa oli varhaiskasvatusikäisiä lapsia lähes 21 000, joista vieraskielisiä oli liki 4000. Varhaiskasvatusikäisten vieraskielisten lasten määrä Espoossa on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Monikulttuuristen lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksen näkökulmasta, 2016.)

Espoossa on yhteensä 146 kunnallista päiväkotia, jotka on jaettu viiteen piiriin. Espoon keskuksen alueella kunnallisia päiväkoteja on 34, Espoonlahden alueella 26, Leppävaaran alueella 44, Matinkylä-Olarin alueella 20 sekä Tapiolan alueella 22 (Kunnalliset päiväkodit 2018). Näiden lisäksi Espoossa on runsaasti yksityisiä päiväkoteja sekä perhe- ja ryhmäperhepäivähoitoa tarjoavia tahoja.

Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa (Espoon kaupunki 2017, 14) luvataan, että Espoon kunnallisessa varhaiskasvatuksessa jokainen lapsi saa parhaat edellytykset kasvaa, kehittyä sekä oppia, ja että kaikki kohdataan arvostavasti. Suunnitelmassa sanotaan, että Espoo on oikeudenmukainen kaupunki, jossa toimitaan avoimesti, tasa-arvoisesti, yhdenvertaisesti, inhimillisesti sekä suvaitsevasti. Lisäksi suunnitelmassa painotetaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden aktiivisesti ja aloitteellisesti rakentavan yhteistyötä huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan Espoossa vieras- ja monikielisten lasten oman äidinkielen ylläpitoa tuetaan, sillä se luo pohjaa toisen kielen oppimiselle, ja myös huoltajia kannustetaan puhumaan lapselle hänen omaa äidinkieltään. Lisäksi lapsen äidinkieltä puhuvat työntekijät tukevat mahdollisuuksien mukaan oman äidinkielen ylläpitoa ja varhaiskasvatuksessa kehittää toimintaa, jossa kaikki lapset saavat kokemuksia vieraista kielistä. Suomi toisena kielenä -opetuksen mainitaan olevan aina tavoitteellista ja se perustuu lapsen kielitaidon säännölliseen havainnointiin ja arviointiin Pienten Kielireppu -arviointimenetelmällä. Kaikille vieras- ja monikielisille lapsille laaditaan Espoon varhaiskasvatuksessa monikielisyys suunnitelma, joka sisältää suunnitelman sekä suomi toisena kielenä -opetuksesta että lapsen äidinkielen tukemisesta. Vastuu äidinkielen tukemisesta on kuitenkin huoltajilla. (Espoon kaupunki 2017; 28, 33). Lisäksi esiopetusikäisille järjestetään varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen puolella valmistavaa esiopetusta, jossa työskentelee kieli- ja kulttuuriopettajia (Esiopetusikäisten valmistava opetus 2018).

4 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa ja perheiden kanssa tehtävässä työssä

4.1 Ammatillaisen kulttuurinen kompetenssi

Monikulttuurisen työn osaamisen ytimessä on kulttuurienvälinen kompetenssi. Kulttuurisen kompetenssin lähtökohta on eettisesti toimiminen ja oman eettisyyden kehittäminen sekä erilaisuuden suvaitseminen. Kulttuurienvälisen kompetenssin omaava henkilö on empaattinen ja hän pystyy tarkastelemaan maailmaa toisen henkilön silmin. Myös reflektiokyky on välttämätön,

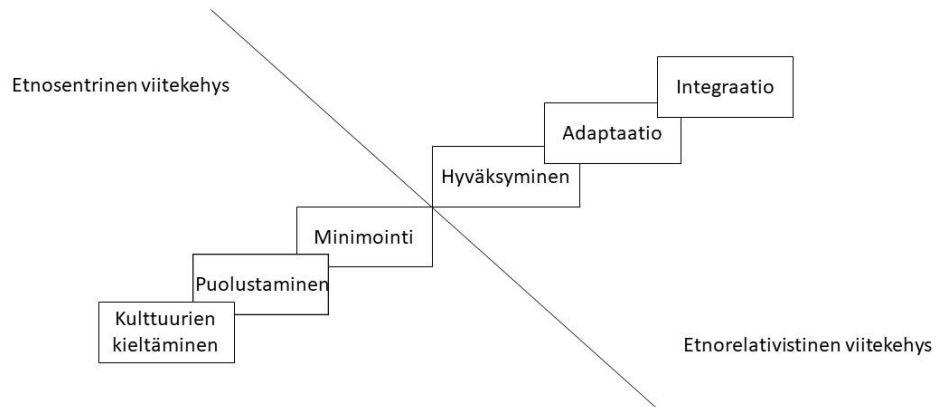
sillä sen avulla ammattilainen pystyy pohtimaan ja arvioimaan käyttäytymistään. Näin voi lopulta päästä kokonaan eroon toisen ihmisen määrittelystä kulttuurin jatkeena. Kulttuurienvälinen kompetenssi edellyttää kykyä toimia vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Tämä tarkoittaa kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa kykyä ja halua kulttuurienväliseen viestintään, jossa on tärkeää ymmärtää ja hyväksyä monitulkintaisuuden problematiikka. (Kaikkonen 2004, 148-149.)

Kulttuurinen kompetenssi mahdollistaa myös toisesta kulttuurista olevan asiakkaan asioiden tehokkaan hoitamisen ja palveluiden vaikuttavuuden. Kyseessä on prosessi, jossa opitaan sekä omia että asiakkaiden arvoja, uskomuksia, elämäntapoja ja käytäntöjä. Kulttuurinen kompetenssi edellyttää sekä tietämystä kulttuureista että kulttuurista sensitiivisyyttä, mikä tarkoittaa sen ymmärtämistä, miten kulttuuristausta vaikuttaa sekä asiakkaiden että omaan toimintaan. Kulttuurisesti sensitiivinen henkilö pyrkii siis tiedostamaan omia asenteitaan ja ennakkoluulojaan toista kulttuuria kohtaan sekä samalla oman kulttuuritaustansa merkitystä oman ajattelunsa ja toimintamallinsa lähtökohtana. Kulttuurisen tiedostamisen vastakohtana voidaan nähdä kulttuurinen sokeus, jolloin ammattilainen selittää huonosti toiminutta palvelua tai hoitomuotoa kohderyhmän typeryydellä tai ymmärtämättömyydellä menetelmien soveltumattomuuden sijaan. (Koski 2007, 17-19.)

Jotta henkilön kulttuurienvälinen osaaminen kehittyy, on koettava kulttuurisia erilaisuuksia ja näitä kokemuksia on tarkasteltava ja reflektoitava. Kulttuurienvälisen osaamisen kehittyminen tapahtuu kuudessa vaiheessa, joista kolme tapahtuvat etnosentrisessä eli omasta kulttuurista lähtöisin olevassa viitekehyksessä ja kolme etnorelativistisessä viitekehyksessä, jolloin kulttuurinen moninaisuus on ajattelun lähtökohtana (kuva 1). Etnosentrisessä vaiheessa ihmiset pyrkivät välttämään kulttuurisia kohtaamisia, kun taas etnorelativistisessä vaiheessa ihmiset kokevat kulttuurisesti haastavat tilanteet mielenkiintoisiksi ja näin ollen hakeutuvat tällaisiin tilanteisiin. Prosessi kulttuurien kieltämisestä integraatioon ei kuitenkaan aina välttämättä käynnisty, sillä erilaisten kulttuurien kohtaaminen voi olla hyvinkin haasteellista ja joskus voi olla mahdotonta hyväksyä se tosiseikka, että maailmassa on muitakin oikeita tulkintoja kuin omamme. (Bennett & Bennett 2004, 150-162.)

Heikkilä-Daskalopouloksen (2008, 12-16) selvitys osoittaa, että maahanmuuttajien kohtaamisessa on monia hankaluuksia ja ristiriitojen mahdollisuuksia. Muun muassa lähtömaan ja Suomen kulttuurin kohtaaminen voi olla haastavaa, sillä lähtömaan kulttuurin tukemista on pidetty tarpeellisena kotoutumisprosessissa. Tämä saattaa olla hyvinkin ristiriitainen tilanne, sillä kotoutumisen ja oman kulttuurin rinnakkainen tukeminen ja huomioiminen voi olla joissakin tilanteissa jopa mahdotonta. Tämä ei saa kuitenkaan olla ristiriidassa Suomen lakien kanssa ja tukemisen on tapahduttava maahanmuuttajan omasta tahdosta. Myös erilaisuuden tarpeettomasta korostamisesta voi tulla ongelma. Toisen haasteen kulttuurien välillä muodostaa Suo-

messa vallitsevan yksilökulttuurin ja monissa muissa maissa valitsevan yhteisökulttuurin kohtaaminen; yhteisö voi olla sekä voimavara että haittatekijä, mutta yhteisöllisestääkään kulttuurista tulevaa henkilöä ei saa kohdella vain yhteisönsä jäsenenä ja edustajana.

Kuvio 2. Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen (Bennett & Bennett 2004, 153).

Tapa hoitaa lapsia ja käsitys hyvästä vanhemmuudesta on erilainen jokaisessa kulttuurissa. Suomalaiset työntekijät tekevät tietenkin työtään suomalaisesta kulttuurista ja ajatusmaailmasta käsin, mutta on muistettava, että tämä ei ole ehdoton totuus. Vanhempien tapaan kasvattaa lapsensa vaikuttavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat kulttuurin ominaispiirteet, mutta kasvatuksen tavoite on aina tehdä lapsesta täysivaltainen ja sosiaalinen yhteisönsä jäsen. Tavot kasvattaa lapsia ovat siis vahvasti riippuvaisia ympäristön odotuksista ja oletuksista. (Kuittinen & Isojärvi 2013, 79-80.)

Kulttuurien kohtaamisen ohella yksi selkeä monikulttuurista työtä leimaava tekijä on kieliongelmat ja kommunikaatiovaikeudet, mikä hankaloittaa selvästi maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävää työtä. Tulkkauspalvelun käytön mahdollisuus olisikin tärkeää, jotta välttyään epäselvyyksiltä ja virheellisiltä tulkinnoilta. Lapset oppivat usein kielen nopeammin kuin vanhemmat, mutta lasten käyttäminen tulkkina ei ole suotavaa. Lisäksi maahanmuuttajataustaiset henkilöt kohtaavat usein syrjintää, jonka ehkäisy on yhdenvertaisuuden ja integraation tukemisessa erittäin oleellista. Usein muun muassa maahanmuuttajataustaiset pienten lasten äidit ovat syrjäytymisvaarassa ja tämän syrjäytymisen ehkäisemisessä päiväkodit ja neuvolat ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa. (Heikkilä-Daskalopoulos 2008; 18, 21-25).

Johtuen muun muassa vaikeista taustoista ja traumaattisista kokemuksista, kuten kidutuksesta, myös mielenterveysongelmat ovat maahanmuuttajataustaisten henkilöiden keskuudessa yleisiä

(George 2012). Tämä pitäisi huomioida myös varhaiskasvatuksessa entistä paremmin, sillä vanhemman jaksamista kuormittavat tekijät vaikuttavat vahvasti vanhemmuuteen ja näin lapsen kehitykseen. Traumatausta voi heikentää vanhemman vointia, jolloin vanhemman toimiminen hoivaajana sekä lapsen tarpeille herkistyminen voi vaarantua. Laadukas lapsi-vanhempi-suhde on lapsen normaalin kehityksen edellytys, joten vanhemman jaksamisen ongelmiin olisi syytä puuttua varhain. Traumatausta ei välttämättä johda vanhemmuuden ongelmiin, mutta vanhempien psyykinen hyvinvointi liittyy vahvasti lasten hyvinvointiin, jolloin varhainen tuki on ensiarvoisen tärkeää. (Kuittinen & Isojärvi 2013, 89-91.)

Kulttuurien kirjo muuttuu ja kasvaa jatkuvasti, mikä tarkoittaa myös sitä, että ammattilaisen on kehityttävä koko ajan. Kaikkien maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kanssa työtä tekevien on hyväksyttävä, että he eivät koskaan ole valmiita tai että he eivät koskaan ole oppineet kaikkea tarvittavaa. Kaikkea ei voi tietenkään osata tai tietää, mutta lasten kehityksen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että heidät ja heidän kulttuurinsa hyväksytään ja vallitsee positiivinen asenne heidän arvomaailmaansa sekä maailmankuvaansa kohtaan. (Paavola & Talib 2010, 74-75.)

Tämä hyväksytyksi tuleminen on tärkeää myös lapsen identiteetin ja minäkäsityksen kehittymisen vuoksi. Maahan muutto on lapsellekin raskas prosessi, kun on sopeuduttava uuteen kieleen, kulttuuriin sekä paikkaan ja valtaväestön asenteilla on suuri merkitys sopeutumisen edistäjänä. Lapsen tasapainoisen kulttuuri-identiteetin muodostumisessa on oleellista lapsen kulttuurin hyväksyminen, jotta hän ei joudu kahden kulttuurin ristivetoon. Tämän toteutumiseksi on tärkeää, että päiväkodin henkilökunta sekä lapsen vanhemmat sopivat yhteisistä periaatteista ja vetävät yhtä köyttä. Lisäksi päiväkodin arkeen on sisällytettävä asenne- ja monikulttuurisuuskasvatusta, jotta ryhmässä vallitsee suvaitseva ilmapiiri ja kaikki lapset sekä aikuiset hyväksyvät ryhmän kaikenlaiset jäsenet. (Halme & Vataja 2011, 11-12; Kivijärvi 2017, 257-260.)

4.2 Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja vanhempien osallisuus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa tilassa, jota kutsutaan päiväkodiksi. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää myös yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018.)

Monikulttuurinen varhaiskasvatus puolestaan tarkoittaa tässä työssä Aniksen (2008, 27) monikulttuurisen sosiaalityön käsitettä mukailen varhaiskasvatusta, jossa päiväkodin työntekijä omassa kotimaassaan työskentelee eri kulttuuria edustavien maahanmuuttajataustaisten taikka etnisiä vähemmistöjä edustavien lasten ja -perheiden kanssa. Lisäksi monikulttuurinen varhaiskasvatus tarkoittaa jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kulttuurisen tietämyksen

lisäämistä. Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa käytetään monikulttuurisen varhaiskasvatuk-
sen sijaan termiä kieli- ja kulttuurikasvatus, joka kuitenkin sisällöltään vastaa monikulttuurisen
varhaiskasvatuksen sisältöä. (Espoon kaupunki 2017, 33.)

Laadukas monikulttuurinen varhaiskasvatus sisältää monia elementtejä ja tukee kotoutumista.
Yksi tärkeimmistä eri kulttuurit huomioivasta kasvatuksen osista on kielikasvatus. Maahanmuut-
tajataustaisten perheiden lapsien voidaan ajatella lähtökohtaisesti kasvavan kaksi- tai monikie-
lisiksi ja tätä on myös päiväkodissa tuettava. Lapsen eri kielet huomioiva kielikasvatus tukee
sekä integraatiota että lapsen omaa kulttuuri-identiteettiä. Integraation toteutumisessa on tär-
keää suomen kielen oppiminen ja oman kulttuuri-identiteetin vahvistamisessa puolestaan lap-
sen äidinkielen huomioiminen. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan on osoitettava kiinnostusta
ja arvostusta lapsen omaa äidinkieltäkieltä kohtaan, vaikka mahdollisuutta omalla äidinkielellä
toimimiseen varhaiskasvatuksessa ei olisikaan. Usein lapsi puhuu äidinkieltään kotona, jolloin
suomen kielen oppiminen ja vahvistaminen jää varhaiskasvatuksen vastuulle. Lisäksi päiväkodin
henkilökunnan tehtävä on antaa tietoa lapsen huoltajille oman äidinkielen tärkeydestä sekä
heidän mahdollisuudestaan tukea lapsensa oman äidinkielen kehittymistä. Kielikasvatuksen ta-
voitteena on aina toiminnallinen kaksikielisyys eli että lapsi pystyy aktiivisesti puhumaan, ym-
märtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä ja sujuvasti vaihtamaan niitä. (Halme & Vataja
2011; 13, 17, 21; Kivijärvi 2017, 250-251.)

Kielikasvatuksen lisäksi monikulttuurisuus- ja uskontokasvatus ovat tärkeässä roolissa lapsen
oman identiteetin kehittymisessä ja erilaisuuden suvaitsevaisuudessa. Koska monikulttuurisuus
lisääntyy jatkuvasti globaalissa maailmassa, on tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi
opetettava lapsille monikulttuurisuuden vaatimia tietoja, taitoja ja asenteita. Monikulttuuri-
suusopetus myös rikastuttaa lasten maailmaa, sillä he tutustuvat eri maiden musiikkiin, kirjall-
lisuuteen, tapoihin ja uskomuksiin, mikä avartaa ja tuo vaihtelua päiväkodin arkeen. Monikult-
tuurisuuskasvatuksen päätavoite on kuitenkin auttaa lasta saavuttamaan suurempi ymmärrys
itsestä sekä tarjota kaikille lapsille kulttuurisia, etnisiä ja kielellisiä kokemuksia. Lisäksi suuri
painoarvo on rasmin ja ennakkoluulojen vähentämisellä ja poistamisella. Monikulttuurisuus-
kasvatus ei poista eroja eri etnisten ryhmien välillä vaan auttaa lapsia ymmärtämään näitä
eroja. Monikulttuurisuuskasvatus ei siis kuulu vain maahanmuuttajataustaisille lapsille vaan sen
kuuluisi olla osa kaikkien lasten varhaiskasvatusta. (Halme & Vataja 2011, 43-44.)

Kasvatuskumppanuus, perhelähtöisyys ja vanhempien osallisuus ovat osa kaikkea varhaiskasva-
tusta. Maahanmuuttajataustaisilla perheillä näiden merkitys kuitenkin usein korostuu, sillä var-
haiskasvatuksen työntekijät voivat olla maahanmuuttajavanhemman ainoa suomalainen kon-
takti ja tuki. Lisäksi maahanmuuttajavanhemman osallisuudella on haasteita, joita kan-
tasuomalaisilla vanhemmilla ei ole. Vanhemmuuden tukeminen ja perhelähtöisyys ovat tärkeitä
myös lapsen hyvinvoinnin kannalta, jolloin vanhemman osallisuutta on tuettava ja perhettä on

kuunneltava. Perhelähtöisyydessä auttaa kulttuurinen osaaminen sekä kommunikaatiovaikeuksien vuoksi tulkkauspalvelun käyttö muun muassa vanhempainilloissa. Kun ollaan tekemisissä maahanmuuttajavanhempien kanssa, on tärkeää, että varhaiskasvatuksen työntekijä kohtaa huoltajan vain vanhemman roolissa eikä maahanmuuttajana tai kulttuurinsa edustajana. (Halme & Vataja 2011, 71-72.)

Kulttuurisen kompetenssin omaaminen on työntekijälle erityisen tärkeää, mikäli lapsella ilmenee esimerkiksi kehityksen viivästymistä, oppimisvaikeuksia tai muita ongelmia. Monista vieraista kulttuureista tulevat vanhemmat näkevät lapselle annettavan erityisen tuen pelottavana, eivätkä välttämättä halua nähdä tai myöntää lapsensa ongelmia. Tällaisissa tilanteissa on erittäin oleellista, että työntekijä ymmärtää vanhempien huolen sekä suhtautumisen asiaan ja pysyy selittämään vanhemmille tilanteen ja hälventämään heidän pelkonsa. Näin lapsi saa tarvitsemansa avun ja tuen, joiden tärkeyden myös vanhemmat ymmärtävät. (Hendricks 2013, 61-63.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden lisäksi lapsen kotoutumista tukee vertaisryhmäsuhteet. Leikkimällä muiden lasten kanssa kieli kehittyy sekä puhe lisääntyy ja lapsi oppii sosiaalisia taitoja. Muilta lapsilta oppii myös uuden kulttuurin tapoja ja tottumuksia, mikä tukee kotoutumista. Mikäli lapsi tulee kulttuurista, jossa leikin tai lelujen merkitystä ei ymmärretä tai arvosteta, on lapselle annettava aikaa totutella leikkiin ja ymmärrettävä, että hän opettelee uutta taitoa. Jos ryhmässä on monia maahanmuuttajataustaisia lapsia, he usein tukevat toisiaan liityttäessä osaksi lapsiryhmää ja auttavat toisinaan yli kieli- ja kulttuurirajojen. Lasten onkin todettu sopeutuvan paremmin päiväkotiin, jos ryhmässä on muita saman kulttuurin ja kielen lapsia. (Halme & Vataja 2011, 89; Eerola-Pennanen 2017, 239-240.)

Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävässä työssä on kuitenkin aina muistettava yksilöllisyys. Koska maahanmuuttajataustaisia perheitä ja lapsia on niin monenlaisia, on jokaisen tuen tarve erilainen. On myös monia muita merkittäviä tekijöitä, joista monet maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja perheet hyötyvät. Eräs tärkeä seikka on verkostoituminen sekä vastaanottavaisuus, jotka tukevat motivaatiota kotoutua. Ystävyysuhteiden, harrastusten ja muun vapaa-ajantoiminnan löytäminen on tärkeää, koska se tukee vuorovaikutusta muiden kanssa. Erityisesti kantasuomalaiset ystävät ovat tärkeä kotoutumista edistävä tekijä. (Karvonen 2018a.)

Lisäksi koko perheen tukeminen on oleellista, sillä usein lapsi kotoutuu vanhempia nopeammin. Tämä eritahtinen kotoutuminen voi johtaa lapsen vastuun kasvamiseen ja vanhempien auktoriteetin vähenemiseen. Kun näin tapahtuu, lapsi ei tiedä ketä kuunnella ja miten toimia. Myös perheen tunteminen palvelutarpeen suunnitelmaa tehtäessä on erittäin tärkeää. Kulttuuriset erot vaikuttavat aina taustalla ja tämä onkin huomioitava maahanmuuttajataustaisten kanssa

työskennellessä. Esimerkiksi suomalainen byrokratia voi muualta tulleelle tuntua todella vieraalta ja lukuisten lomakkeiden täyttäminen voi olla äärimmäisen haastavaa. Tämä ei tee kuitenkaan ihmisestä ”tyhmää” vaan hän tarvitsee tukea. Vaikka koko perheen yksilöllinen tukeminen vaatii työntekijöiltä enemmän resursseja ja omistautumista, voidaan laadukkaalla varhaisella tuella välttää ongelmien kärjistyminen ja siitä mahdollisesti aiheutuvat ajalliset, voimavaralliset sekä taloudelliset kulut. (Karvonen 2018a.)

4.3 Monikulttuurisuuden kehittäminen Espoon varhaiskasvatuksessa

4.3.1 VKK-Metron Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa -kysely

Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla suoritettiin vuonna 2009 VKK-Metron Moniku-hankkeen tiimoilta kysely, jossa tutkittiin pääkaupunkiseudun varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaamista ja vieraskielisten lasten huomioimista varhaiskasvatuksessa. Työni kytkeytyy vahvasti tuolloin suoritettuun kyselyyn ja sen tuloksiin, sillä käsillä olevan työn tuloksia verrataan kymmenen vuotta sitten saatuihin tuloksiin ja näin voidaan myös selvittää, miten varhaiskasvattajien monikulttuurinen osaaminen on tuona aikana kehittynyt. Vuonna 2009 kysely suoritettiin Internet-kyselynä, joka lähetettiin kaikkiin pääkaupunkiseudun kunnallisiin päiväkoteihin. Vastauksia Espoosta saatiin kyselyyn vuonna 2009 278 kappaletta ja siihen vastattiin tunnustettavina tiimeinä, jotta heidän osaamistaan olisi voitu mahdollisesti jatkossa hyödyntää. (Venninen 2009, 2.)

Vuonna 2009 Espoossa vieraskielisiä lapsia oli varhaiskasvatuksessa tutkimuksen mukaan vajaa 740, joka oli vain reilu kolmannes Helsingin vastaavasta määrästä. Tuolloin Espoon yleisimmin puhutut vieraat kielet olivat venäjä ja englanti. Kymmenen vuotta sitten myös vieraan kieli- ja kulttuuritaustan omaavia työntekijöitä oli Espoossa vain 47 eli alle puolet Helsingin 107 työntekijästä. (Venninen 2009; 4, 6.)

Tutkimuksessa selvisi, että Espoon päiväkodeista vain noin neljänneksessä oli erikseen sovittuja järjestelyitä vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemiseen ja tässä yleisin menetelmä oli vanhempien kannustaminen puhumaan lapselle heidän yhteistä kieltään. Suomi toisena kielenä opetusta järjestettiin Espoon päiväkodeista vähän yli puolissa ja yleisin S2-opetuksen muoto oli koko lapsiryhmän kanssa toteutettavat suomen kieltä tukevat tuokiot. (Venninen 2009; 6, 7.)

Varhaiskasvatuksen työntekijät itse kokivat vuonna 2009, että heillä oli monikulttuurista osaamista vähän tai jonkin verran ja heikointa osaaminen oli alle 3-vuotiaiden ryhmissä työskentelevillä. Työkokemuksen kautta tullut osaaminen oli vahvinta, kun taas heikoimmaksi osoittautui verkostotyöskentely, mutta alueellisia eroja Espoon sisällä ilmeni: Matinkylä-Olarin ja Tapiolan alueilla monikulttuurista osaamista oli eniten. Lisäosaamisen tarve kuitenkin tunnustettiin ja työntekijät kokivat monilla osa-alueilla sitä tarvitsevansa. (Venninen 2009; 8, 10, 12-20.)

Vieraskielisten lasten ja vanhempien suomen kielen osaaminen koettiin suurimmaksi haasteeksi monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa. Myös perheen tieto varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä sekä tieto perheen palveluista olivat varhaiskasvattajien mukaan haastavia tekijöitä. Lisäksi maahanmuuttajalasten tarvitsema lisäaika sekä heidän kokemansa kriisit ja traumat nähtiin haastavina asioina päiväkodin arjessa. (Venninen 2009, 24.)

Kyselyn tuloksena havaittiin muutamia tärkeitä kehityskohtia monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa. Tärkeimmäksi tavoitteeksi muodostui monikulttuurisen varhaiskasvatuksen liittäminen osaksi jokaisen lapsen varhaiskasvatusta. Myös varhaiskasvattajien monikulttuurisen osaamisen ja osaamisen jakamisen katsottiin tarvitsevan vahvistumista. Kymmenen vuotta sitten kiinnitettiin erityisesti huomiota vieraan kieli- ja kulttuuritaustan omaavien vanhempien osallisuuden vahvistamiseen. Lisäksi henkilökunnan suomen ja englannin kielen taidoissa katsottiin olevan kehittämisen varaa ja alle 3-vuotiaiden ryhmissä toimivien varhaiskasvatuksen työntekijöiden monikulttuurisen osaamisen koettiin tarvitsevan kehittymistä. (Venninen 2009, 36-39.)

4.3.2 Esimerkki monikulttuurisesta kehittämishankkeesta Espoossa: Suomen vanhempainliiton kotimentoritoiminta

Koska VKK-Metron kyselyssä (Venninen 2009) havaittiin varhaiskasvattajilla olevan tarvetta kehittää monikulttuurista osaamistaan, on kuluneen kymmenen vuoden aikana espoolaisen varhaiskasvatuksen monikulttuurista osaamista pyritty vahvistamaan erilaisilla hankkeilla ja toimintatavoilla. Esimerkkinä tällaisesta hankkeesta on Suomen vanhempainliiton Espoossa toteuttama kotimentoritoiminta, joka on kotiperustainen vuorovaikutusohjelma maahanmuuttajataustaisille perheille. Toiminnan tarkoitus on ollut tarjota vanhemmille konkreettisia valmiuksia lastensa esiopetuksen ja koulunkäynnin tukemiselle yhteistyössä päiväkotien ja alakoulujen kanssa. Kotimentoritoiminnan projekti alkoi vuonna 2016 ja se päättyi vuoden 2018 lopussa. Toimintaa koordinoi Vanhempainliiton monikulttuurisuuden asiantuntija sekä varhaiskasvatuksen asiantuntija. Ohjelman tarkoitus oli herättää maahanmuuttajavanhempien uteliaisuus ja kiinnostus lastensa esiopetusta ja koulun käyntiä kohtaan, vahvistaa vanhempien käytännön taitoja lapsensa esiopetuksen ja koulunkäynnin tukemisessa sekä lisätä tietoisuutta esi- ja perusopetuksen tarkoituksesta, sisällöstä, käytänteistä sekä terminologiasta. Toiminta on ollut hyvin perhelähtöistä, sillä vapaaehtoiset mentorit ovat vierailleet säännöllisesti perheiden kotoon. Mentorit ovat itse maahanmuuttajataustaisia Suomeen jo hyvin kotoutuneita henkilöitä, joilla on omakohtainen kokemus suomalaisesta varhaiskasvatus- ja koulujärjestelmästä. (Karvonen 2018b.)

Kotimentoritoiminta sai positiivista palautetta sekä esiopetuksen opettajilta että vanhemmilta. Lasten osallisuus esiopetuksen toiminnoissa kehittyi ja suhteet muihin päiväkodin lapsiin vahvistui. Päiväkodin henkilökunta koki saaneensa hyviä työkaluja maahanmuuttajataustaisten perheiden kohtaamiseen ja vanhempien yhteistyöhalukkuus päiväkodin kanssa parantui. Van-

hemmat olivat mielissään siitä, että saivat viettää aikaa lastensa kanssa ja nähdä lastensa onnistumisen kokemuksia. Lisäksi vanhemmatkin oppivat materiaalien ansiosta uusia suomenkielisiä sanoja. Kotimentoritoiminnan hyödyt olivat siis moninaiset ja ulottuivat laajemmaltikin perheen hyvinvointiin. Lisäksi toiminta edisti maahanmuuttajataustaisten lasten ja vanhempien integroitumista sekä vähensi näin syrjäytymisen riskiä. (Karvonen 2018b.)

5 Menetelmät

Käsillä oleva työ on lähtökohtaisesti kvantitatiivinen, sillä työssä selvitettiin Espoon varhaiskasvattajien monikulttuurisen osaamisen kehittymistä kyselyn avulla. Kyselyiden tuloksia lähestyttiin pääosin kvantitatiivisin menetelmin, mutta työssä hyödynnettiin myös kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Työssäni yhdistyy siis sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen aspekti.

5.1 Kysely

Tämän työn varsinaiseksi päämenetelmäksi valittiin kysely, sillä tarkoituksena oli selvittää Espoon kunnallisen varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriosaamista sekä maahanmuuttajataustaisille perheille annettavaa tukea mahdollisimman kattavasti. Kunnallisia päiväkotia Espoossa on 146, joten haastattelua tällaiselle määrälle olisi erittäin vaikea toteuttaa. Vaikka kysely ei jätäkään vastaajille juuri tilaa oma-aloitteiselle kerronnalle tai tulkinnoille eikä haastattelijan ja haastateltavan väliselle dialogille tai havainnoinnille, voi kysely silti olla luotettava aineistonkeruumenetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Koska kyseisessä työssä tarkoituksena ei olekaan päästä syvälle jokaisen Espoon päiväkodin toimintakulttuuriin vaan saada yleiskuva siitä, miten Espoon varhaiskasvatuksessa kohdataan maahanmuuttajataustaisia lapsia, toimii kysely tässä yhteydessä ainoana varteenotettavana menetelmänä saada tietoa.

Kyselyn tarkoitus oli saada selville vastaus tutkimuskysymykseen, joka oli:

Miten Espoon kunnallisten päiväkotien varhaiskasvattajien kieli- ja kulttuuriosaaminen on kehittynyt 2010-luvulla?

Pyyntö vastata kyselyyn lähetettiin kaikkiin Espoon kunnallisiin päiväkoteihin sähköpostitse päiväkodin johtajille. Kyselypohjana toimi ”Google Forms” -kysely. Kyselyn saatteeksi laitettiin teksti, jossa pyydettiin päiväkodin johtajia välittämään kysely päiväkodin työntekijöille. Lisäksi niitä päiväkodin johtajia, jotka johtavat useita päiväkotia, kehoitettiin välittämään viesti kaikkiin johtamiinsa päiväkoteihin. Viestissä kehoitettiin jokaisen päiväkodin ryhmästä yhtä työntekijää tai ryhmän työntekijöitä yhdessä täyttämään kysely. Vastausaikaa annettiin aluksi kaksi viikkoa. Kun tästä ajasta oli kulunut viikko, päiväkotia muistutettiin kyselystä. Kahden viikon vastausajan jälkeen kyselystä muistutettiin jälleen ja annettiin vielä yksi viikko vastausaikaa.

Kysely (liite 1) mukaili Vennisen (2009) VKK-Metron kyselyä, sillä tulosten haluttiin olevan mahdollisimman vertailukelpoisia vuoden 2009 kyselyn tuloksiin. Kysely jakaantui taustatietoihin

sekä neljään varsinaiseen osaan, joissa kysyttiin kysymyksiä päiväkodin kieli- ja kulttuuritaustoista, lasten kieli- ja kulttuuritaustoja tukevista toimintatavoista, kieli- ja kulttuuriosaamisesta sekä monikulttuurisuutta koskevan osaamisen kehittämisestä. Vennisen (2009, 24) kyselyssä erääksi monikulttuuriseen työhön vaikuttavaksi haasteeksi oli nimetty lapsen ulkonäkö. Koska maahanmuuttajataustaisten lasten määrä varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt kymmenessä vuodessa huomattavasti, voidaan ulkonäköön liittyvä haaste kokea nyky-yhteiskunnan kontekstissa turhaksi mainita erikseen. Näin ollen tämä nimenomainen kohta jätettiin kyselystä pois.

Lisäksi Vennisen (2009) kysymyksissä koskien ryhmän työntekijöiden kieli- ja kulttuuriosaamista sekä lisäosaamisen tarvetta, oli vaihtoehtoiksi annettu myös yksityiselämän tuoma kokemus, työkokemuksen kautta tullut osaaminen sekä erilaisissa monikulttuurisuutta koskevissa verkostoissa saatu osaaminen. Nämä vaihtoehdot kuitenkin jätettiin tästä kyselystä pois, sillä ne eivät kyseisen työn tulosten kannalta ole oleellisia. Tässä työssä tarkastellaan monikulttuurisen osaamisen kehittymistä eikä niinkään sitä, mistä tuo monikulttuurinen osaaminen kumpuaa. Kyselyyn puolestaan lisättiin suomen kielen tukemisen vaihtoehdoksi vieraskielisen lapsen jatkuva tukeminen suomen kielessä, mitä vaihtoehtoa ei alkuperäisessä kyselyssä ollut lainkaan.

5.2 Kyselyn tulosten kvantitatiivinen tarkastelu

Kyselyn määrälliset vastaukset käsiteltiin kvantitatiivisesti Excel-taulukkolaskentaohjelman summa- ja keskiarvotyökaluja hyödyntäen. Kysymyksistä koskien kieli- ja kulttuuritaustoja laskettiin kutakin kieltä puhuvien lasten sekä työntekijöiden määrät erikseen. Päiväkodin monikulttuurisiin toimintatapoihin liittyvissä kysymyksissä laskettiin prosentuaalisesti, että kuinka useassa päiväkodissa on erillisiä järjestelyitä monikulttuurisuuden tukemiseksi ja kuinka usein suomi toisena kielenä -tukemista. Lisäksi laskettiin prosentuaalisesti, että kuinka usein kutakin menetelmää käytetään. Myös monikulttuuriselle työlle saatua tukea tarkasteltiin prosentuaalisten arvojen kautta. Monikulttuuriseen osaamiseen sekä lisäosaamisen tarpeeseen liittyvissä kysymyksissä puolestaan laskettiin keskiarvot varhaiskasvatuksen työntekijöiden antamista arvioista omasta osaamisestaan sekä lisäosaamisen tarpeestaan.

5.3 Kyselyn avointen kysymysten aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on kvalitatiivinen menetelmä, jossa ollaan kiinnostuneita siitä mitä ihmiset puhuvat tai kirjoittavat. Sisällönanalyysissä aineistoa tiivistetään ja pyritään yhdistämään laajempaan kontekstiin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä ja tässä työssä analysoitavana tekstinä on kyselyiden avoimet vastaukset, eli ”muu, mikä?” -vastaukset. Sisällönanalyysissä ollaan siis kiinnostuneita siitä, mitä haastateltavat kertovat tutkittavasta ilmiöstä ja mitä yhdistäviä tekijöitä heidän kertomastaan löytyy. Analyysin tarkoitus on luoda selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä

järjestämällä aineisto tiiviiseen ja havainnollistavaan muotoon kuitenkin kadottamatta aineiston ydinsisältöä. Tarkoituksena on aineiston informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta luodaan niitä yhdistämällä selkeä kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018; 117, 122.)

Sisällönanalyysin periaatteena on, että analysoitavasti tekstistä poimitaan ja yksinkertaistetaan ilmaisuja ja sanoja, joita yhdistellään ja ryhmitellään. Nämä ryhmitellyt käsitteet sijoitetaan jonkin teoreettisen alaluokan alle ja näille alaluokille muodostetaan vielä pääluokat, jotka lopulta yhdistetään kokoavaksi käsitteeksi. Ennen analyysin aloittamista on luotava analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi sana tai lause. Kyseisessä työssä analyysiyksikkönä on avointen kysymysten eli ”muu, mikä?” -kysymysten vastaukset. Analyysiyksiköiden luomisen jälkeen suoritetaan varsinainen sisällönanalyysi, jossa on kolme vaihetta (taulukko 3). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen eli aineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäoleellinen tieto. Tämän työn kyselyn vastauksissa ei ilmennyt epäoleellista tietoa, joten vastauksia ei karsittu. Pelkistämisen jälkeen tulee tiedon ryhmittely, jolloin aineistosta poimitaan samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Esimerkiksi musiikin kuuntelu ja laulujen laulaminen ovat samankaltaisia, mutta eroavat keskenään samankaltaisista loruista, saduista ja kirjoista. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet yhdistetään luokiksi, joista muodostuvat alaluokat, esimerkiksi musiikki ja kirjat. Ryhmittelyä seuraa aineiston käsitteellistäminen, jossa olennaisesta tiedosta muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä, kuten omalla äidinkielellä kirjoitettujen kirjojen lukemisen merkitys oman äidinkielen tukemisessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-125.)

Taulukko 3. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet.

Analyysin vaihe	Esimerkki
Pelkistettyjen ilmausten etsiminen aineistosta ja näiden ilmausten listaaminen.	Alkuperäisilmaus: ”Kuuntelemme paljon lauluja, jotka on laulettu lapsen omalla äidinkielellä”. Pelkistetty ilmaus: musiikki.
Ilmausten ryhmittely ja alaluokkien muodostaminen SEKÄ Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä	Pelkistetyt ilmaukset ”musiikin kuunteleminen” ja ”laulaminen” voivat muodostaa alaluokan ”musiikki”. Alaluokat ”musiikki” ja ”kirjat” voivat muodostaa yläluokan ”kulttuurin edistäminen”.
Yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi ja kokoavan käsitteen muodostaminen	Yläluokat ”oman kulttuurin edistäminen” ja ”sosiaalisuuden tukeminen” voivat muodostaa pääluokan ”monikulttuurisuuden tukeminen”.

6 Tulokset ja tulosten tarkastelu

Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 82 eli koko Espoossa vain 82 ryhmässä vastattiin kyselyyn. Koska kaikkiaan Espoon 146 kunnallisessa päiväkodissa on lapsiryhmiä yhteensä yli 550, jäi vastausprosentti alle viiteentoista. Vastausten määrät varhaiskasvatusalueittain kuitenkin vaihtelivat melko suuresti: Espoon keskuksen alueelta vastauksia tuli 30, Espoonlahden alueelta 20, Leppävaaran alueelta 17, Tapiolan alueelta 12 sekä Matinkylä-Olarin alueelta vain 3.

Vuonna 2009 VKK-metron (Venninen 2009, 4) kyselyn vastausprosentti oli 70. Nyt saadut tulokset eivät siis ole suoraan rinnastettavissa edellisen kyselyn tuloksiin. Jos oletetaan, että nyt saadut tulokset ovat edustava ja kattava otos koko Espoon kunnallisen varhaiskasvatuksen monikulttuurisesta osaamisesta, voidaan kyseiset tulokset moninkertaistaa vastaamaan 70 prosentin vastausaktiivisuutta. Otoksen edustavuushan tarkoittaa, että tulokset ovat kattava pienoiskuva koko joukosta, jolloin tulokset ovat suoraan verrannollisia koko joukon tuloksiin (Heikkilä 2014, 25).

Kieli- ja kulttuuritaustoja sekä monikulttuurisuutta tukeviin toimintatapoihin liittyvien kysymysten tulokset kerrottiin siis viidellä, jolloin teoreettinen vastausprosentti on noin 73. Tällöin mahdollistuu vertailu vuonna 2009 ja tässä kyselyssä saatujen vastausten välillä. Sen sijaan kyselyn osioissa, joissa tuloksista tarkastellaan vain keskiarvoja, voidaan teoriassa olettaa keskiarvojen vastaavan koko Espoon keskiarvoja, mikäli saadut tulokset ovat kattava otos koko Espoosta.

6.1 Kieli- ja kulttuuritaustat

Ensimmäinen varsinainen kysymys koski varhaiskasvatuksessa olevien lasten kieli- ja kulttuuritaustoja (taulukko 4). Vuoteen 2009 (Venninen 2009, 4) verrattuna vieraskielisten lasten määrä Espoossa on kolminkertaistunut. Venäjä ja englanti ovat säilyttäneet paikkansa yleisimmin puhuttuina kielinä. Myös arabia, somali, albania, viro ja kiina ovat edelleen yleisimpien vieraiden kielten joukossa. Näitä kieliä puhuvien lasten lukumäärä on kuitenkin kasvanut huomattavasti samalla kuin koko vieraskielisten lasten määrä on kasvanut. Myös espanja sekä kurdien puhumat kielet, kurdi ja sorani ovat yleistyneet. Iranin kielistä farsi on edelleen melko yleisesti puhuttua, mutta sen rinnalle ovat nousseet myös muut persian sukuiset kielet, dari, persia ja paštu.

Erilaisia Afrikan kieliä, kuten swahilia, amharaa ja jorubaa, puhuvien lasten määrä on puolestaan pysynyt melko samana. Vuoden 2009 taulukossa näitä ei ole yhdistetty, mutta lingalan lisäksi Venninen mainitsee ”muut kielet”-kategorian yleisimmiksi kieliksi erilaiset Afrikassa puhutut kielet. Vuoden 2009 taulukkoon ei myöskään ollut yhdistetty erilaisia Intian, Pakistanin, Nepalin ja Bangladeshien kieliä, kuten intia, hindi, punjabi, bengali, telugu, urdu ja bangladesh, mutta vuonna 2009 Vennisen kyselyn tulosten mukaan näitä kieliä puhui yhteensä 126 kunnallisten päiväkotien lasta. Näin ollen myös näitä kieliä puhuvien lasten määrä on pysynyt melko samana, sillä nyt vastaava luku on 130.

Taulukko 4. Vieraskielisten lasten osuudet Espoon kunnallisissa päiväkodeissa nyt ja vuonna 2009 (Venninen 2009,4). Teoreettinen vastausprosentti 70 on saatu kertomalla kyselyn vastauksista saadut arvot viidellä.

Kieli	Lasten lkm (vastaus-% 15)	Lasten lkm (vastaus-% 70)	Kieli	Lasten lkm v. 2009 (vastaus-% 70)
Venäjä	63	315	Venäjä	87
Englanti	51	255	Englanti	60
Arabia	41	205	Somali	50
Somali	35	175	Viro	43
Albania	32	160	Kiina	40
Viro	29	145	Arabia	38
Muut Afrikan kielet	25	125	Albania	37
Kiina	22	110	Ruotsi	30
Kurdi/sorani	20	100	Vietnam	20
Intian alueen kielet	26	130	Turkki	18
Persian kielet	13	65	Farsi	16
Espanja	12	60	Lingala	9
Muut kielet	73	365	Muut kielet	289
Yhteensä	442	2210	Yhteensä	737

Yllä mainittujen kielten lisäksi lapset puhuivat 22 eri kieltä, joista yleisimpiä ovat thai, ruotsi ja italia. Vuoden 2009 yleisimpien kielten joukkoon kuuluneet vietnam ja turkki ovat menettäneet asemiaan muiden kielten yleistyessä. Vaikka näitä molempia kieliä sekä ruotsia puhuvia lapsia onkin määrällisesti melko saman verran nyt kuin vuonna 2009, on muiden kielten osuus kasvanut.

Vuonna 2009 (Venninen 2009, 5-6) työntekijöiden kulttuuritaustoista yleisimpiä olivat Viro, Venäjä, Somalia ja Albania. Tuolloin vieraan kulttuuritaustan omaavia työntekijöitä työskenteli Espoon kunnallisen varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä 30. Edelleen yleisimpiä kieli- ja kulttuuritaustoja työntekijöiden keskuudessa ovat Venäjä, Albania, Viro ja Somalia, mutta vieraasta kulttuurista lähtöisin olevien työntekijöiden määrä on kasvanut. Kyselyn vastauksien mukaan vieraan kulttuuritaustan omaavia työntekijöitä on 30, vastausprosentin ollessa vajaa 15. Muokautettuna vastausprosenttiin 70, työntekijöiden määrä lapsiryhmissä olisi lähes viisinkertainen. Vieraskielisten ja toisista kulttuureista lähtöisin olevien työntekijöiden määrä on siis liki viisinkertaistunut ja vieraskielisten lasten osuus kolminkertaistunut kymmenen vuoden aikana.

6.2 Monikulttuurisuutta tukevat toimintatavat

6.2.1 Erilliset järjestelyt

Yksi kysymyksistä koski sitä, onko ryhmässä erikseen sovittuja menetelmiä vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemiseen. Hieman yli puolissa (55%) vastauksista ryhmässä mainittiin olevan erikseen sovittuja menetelmiä lasten oman äidinkielen tukemiseen. Luku on huomattavasti suurempi kuin vuonna 2009 (Venninen, 6), jolloin vain 25 prosentissa ryhmistä oli erikseen sovittuja menetelmiä vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemiseen.

Yleisin menetelmä oman äidinkielen tukemiseen on vanhempien kannustaminen puhumaan lapselle heidän omaa äidinkieltään. Peräti 95 prosentissa vastauksista mainittiin ryhmän käyttävän tätä menetelmää. Toiseksi yleisin menetelmä (20 %) oli erilaiset päiväkodissa järjestettävät kielikerhot. Vieraskielisen lapsen kanssa samaa äidinkieltä puhuvaa työntekijää mainittiin hyödynnettävän 11 prosentissa vastauksista ja vieraskielistä avustajaa vain 6 prosentissa vastauksista. Vastaukset mukailevat hyvin pitkälti Vennisen (2009, 6-7) kymmenen vuoden takaisia tuloksia.

Näiden annettujen menetelmien lisäksi vastauksissa mainittiin tärkeinä menetelminä lapsen oman äidinkielen opetus esikoulussa, kuvien, leikin ja musiikin hyödyntäminen äidinkielen tukemisessa sekä oman äidinkielen kirjat, sadut ja lorut. Myös kieli- ja kulttuuriopettajan sekä kielireppu-menetelmän hyödyllisyys tuotiin esiin.

6.2.2 Suomi toisena kielenä -tukeminen

Suomi toisena kielenä (S2) -toimintaa järjestetään vastausten perusteella 87 prosentissa lapsiryhmistä. S2-vastuuhenkilö on vain vajaa puolessa ryhmistä, mutta S2-opettaja puolestaan vierailee säännöllisesti 85 prosentissa ryhmistä. Kuitenkin peräti 10 prosentissa vastauksista käy ilmi, että ryhmässä ei ole S2-vastuuhenkilöä eikä ryhmässä käy säännöllisesti S2-opettajaa. Vuoteen 2009 (Venninen 2009, 7) verrattuna S2-toiminnan järjestäminen on yleistynyt, sillä silloin vain 55 prosentissa vastauksista mainittiin tätä toimintaa järjestettävän. S2-vastuuhenkilöiden määrä on pysynyt samana kymmenen vuoden takaiseen verrattuna, mutta S2-opettajien vierailut ryhmissä ovat lisääntyneet merkittävästi. Tuolloin vain 19 prosentissa ryhmistä vieraili S2-opettaja säännöllisesti.

Suomen kielen tukemisen menetelmistä yleisin on koko lapsiryhmän kanssa toteutettavat suomen kieltä tukevat tuokiot, joita käytetään liki kolmessa neljästä lapsiryhmässä (73 %). Myös vuonna 2009 (Venninen 2009, 7) tuo oli yleisin menetelmä. Silloisessa kyselyssä ei kuitenkaan ollut vaihtoehtona suomen kieltä osaamattomien tai heikosti osaavien lasten jatkuvaa tukemista suomen kielessä, joka paljastui toiseksi käytetyimmäksi S2-menetelmäksi lapsiryhmissä (65 %). S2-pienryhmätoiminta sekaryhmissä sekä suomen kieltä puhuville että suomen kieltä osaamattomille yhdessä (49 %) on yleisemmin käytetty menetelmä S2-toimintaan kuin pienryhmätoiminta vain suomen kieltä osaamattomille (32 %). Pienryhmätoimintojen merkitys vieraskielisten lasten suomen kielen tukemisessa on pysynyt samana vuoteen 2009 nähden (Venninen 2009, 7). Tärkeinä S2-toimintaa tukevinä menetelminä mainittiin avovastauksissa myös kieli- ja kulttuuriopettajien vierailut, kuvien ja laulujen hyödyntäminen sekä asioiden jatkuva nimeäminen päiväkodin arjessa.

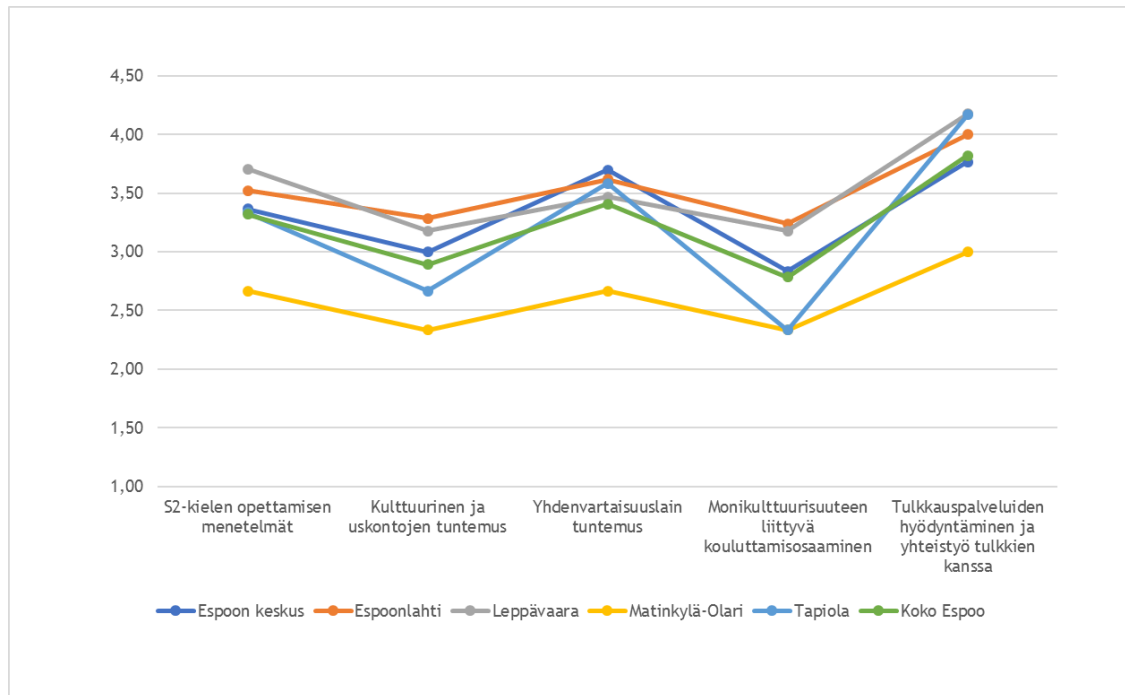
6.3 Monikulttuurisuuteen liittyvä osaaminen

Kyselyssä tarkasteltiin myös sitä, millaista osaamista lapsiryhmien työntekijät kokevat itsellään olevan. Kysely piti sisällään kysymykset koskien S2-opettamisen menetelmiä, kulttuurien ja uskontojen tuntemusta, yhdenvertaisuuslain tuntemusta, monikulttuurisuuteen liittyvää kouluttamisaosaamista sekä tulkkauspalveluiden hyödyntämistä. Monikulttuurisuuteen liittyvän osaamisen ja lisäosaamisen tarpeen vaihtoehtoja oli Vennisen (2009, 7-9) kyselyyn nähden muokattu, siten että yksityiselämän tuoma kokemus, työkokemuksen kautta tullut osaaminen sekä erilaisista monikulttuurisuutta koskevista verkostoista saatu osaaminen jätettiin vastausvaihtoehtoista pois.

VKK-Metron (Venninen 2009, 7-9) tuloksiin nähden varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat monikulttuurisuuteen liittyvän osaamisensa karttuneen kymmenessä vuodessa. Vuonna 2009 työntekijät arvioivat heillä olevan kaikilta osin vähäistä tai jonkin verran osaamista, kun nyt koko Espoon keskiarvon mukaan osaaminen on kaikilta osin vähintään hyvällä tasolla (kuvio 3).

S2-opettamisen menetelmissä varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat osaamisensa vuonna 2009 olevan vähäisen osaamisen ja jonkin verran osaamista välillä (Venninen 2009, 8). Nyt saatujen tulosten perusteella osaaminen on puolestaan jo lähempänä hyvää osaamista. Vastaava muutos on tapahtunut myös yhdenvertaisuuslain tuntemuksessa sekä kouluttamisaosaamisessa. Tulkkauspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa sujui vuonna 2009 varhaiskasvatuksen työntekijöiden arvion mukaan melko hyvin, sillä he kokivat, että osaamista oli jonkin verran. Nyt osaaminen on puolestaan hyvää. Sen sijaan kulttuurisen ja uskontojen tuntemuksen osalta osaaminen on pysynyt suhteellisen samana ja työntekijät arvioivat omaavansa tässä suhteessa jonkin verran osaamista sekä vuonna 2009 että nyt.

Pienen otoksen vuoksi alueellinen vertailu ei ole luotettavaa. Erityisesti Matinkylä-Olarin alueen tuloksista ei voida tehdä yleistyksiä. Voidaan kuitenkin todeta, että osaaminen noudattelee alueittain samoja trendejä ja tulkkipalveluiden hyödyntämisen osalta osaamisen koetaan olevan vahvinta. Sen sijaan osaaminen on heikointa kulttuurisen ja uskontojen tuntemuksen sekä monikulttuurisuuteen liittyvän kouluttamisaosaamisen osalta. Myös vuonna 2009 tulkkipalveluiden hyödyntämisaosaaminen oli vahvinta, mutta heikoimmaksi osaamisalueeksi koettiin S2-kielen opettamisen menetelmät (Venninen 2009, 8). Nyt S2-kielen opettamisen menetelmissä osaamisen koetaan olevan kuitenkin hyvällä tasolla, joten huomattavaa kehitystä on tältä osin kymmenessä vuodessa tapahtunut.

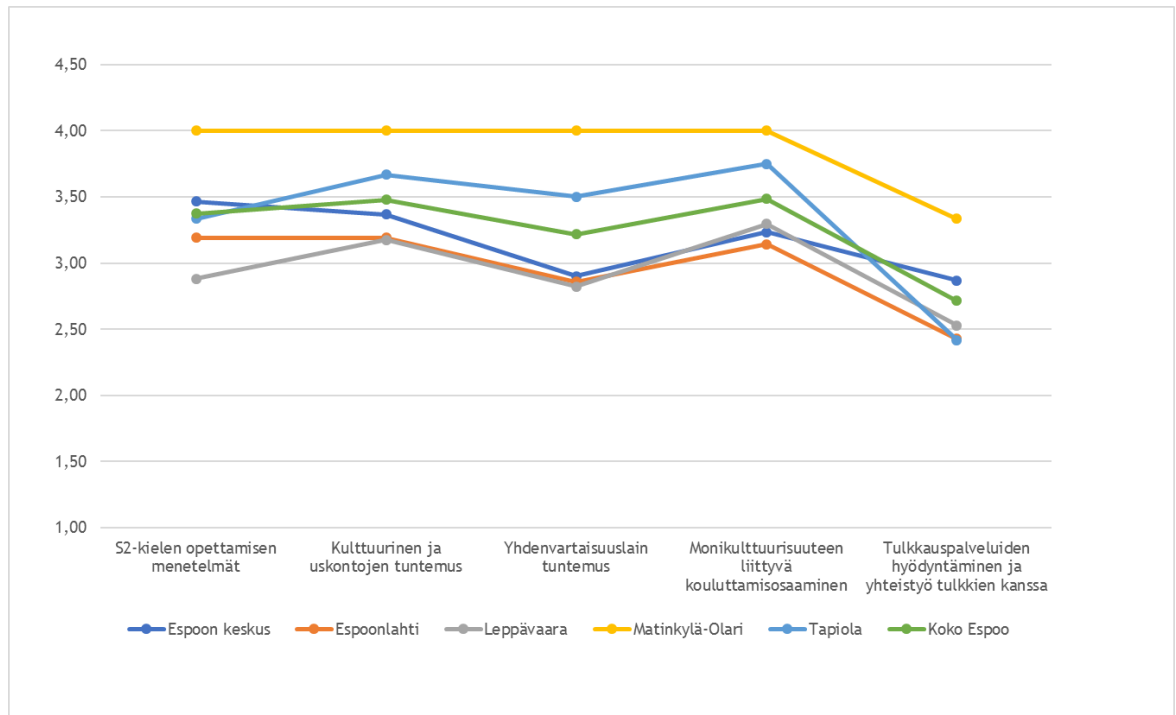

Kuvio 3. Espoon varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemys heidän monikulttuurisuuteen liittyvästä osaamisesta varhaiskasvatusalueittain sekä koko Espoossa. (1=ei osaamista, 2=vähäinen osaaminen, 3=jonkin verran osaamista, 4=hyvä osaaminen, 5=erinomainen osaaminen)

Työntekijät arvioivat heillä olevan lähes kaikilta osin jonkin verran tai paljon lisäosaamisen tarvetta (kuvio 4). Ainoastaan tulkkipalveluiden hyödyntämisessä koetaan olevan vain vähän tai jonkin verran tarvetta. Tämä mukailee työntekijöiden osaamista, sillä juuri tulkkipalveluiden hyödyntämisen osaaminen koetaan näistä vahvimaksi. Huomionarvoista on, että työntekijät kokevat kaikilta osin heillä olevan vähintään tai jonkin verran lisäosaamisen tarvetta. Tämän perusteella monikulttuurisuuteen liittyvä lisäkoulutus on siis kaikilta osin tarpeen.

Lisäksi kyselyn avovastauksissa nostettiin esille monikulttuuriseen osaamiseen liittyvänä tekijänä kieli- ja kulttuuriohjaajat. Myös lisäosaamisen tarpeissa mainitaan kieli- ja kulttuuriohjaajien hyödyntäminen. Tästä voidaan siis havaita, että osin kieli- ja kulttuuriohjaajien merkitys monikulttuurisen osaamisen vahvistamisessa nähdään, mutta heidän osaamistaan ei välttämättä osata hyödyntää.

Myös kiinnostus ja hyvä asenne monikulttuurisuutta kohtaan sekä työntekijöiden omat kokemukset ja elämäkokemus tulivat esille avovastauksissa. Näiden tekijöiden nähdään vahvistavat työntekijöiden omaa monikulttuurista osaamista. Lisäosaamisen tarpeissa puolestaan mainitaan evankelisluterilaisen kirkon aseman kriittinen tarkastelu. On siis nähtävissä, että työntekijöiden omat kokemukset ja valvetuneisuus yhteiskunnan tilanteesta vaikuttavat varhaiskasvatuksessa tehtävään monikulttuuriseen työhön. Näistä asioista olisikin varmasti syytä keskustella työyhteisöissä avoimesti.

Kuvio 4. Espoon varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemys heidän monikulttuurisuuteen liittyvästä lisäosaamisen tarpeestaan varhaiskasvatusalueittain sekä koko Espoossa. (1=ei tarvetta, 2=vähäinen tarve, 3=jonkin verran tarvetta, 4=paljon tarvetta, 5=erittäin suuri tarve)

6.4 Monikulttuurisuutta koskevan osaamisen kehittäminen

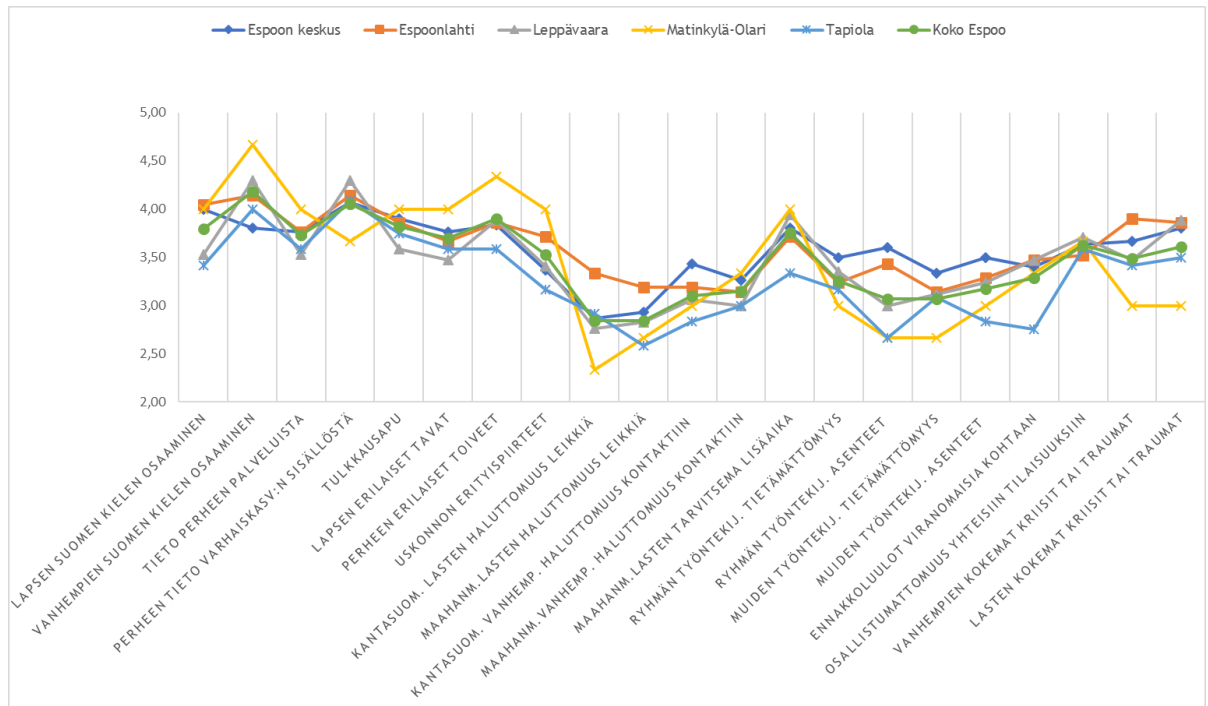
Kyselyn seuraavassa osiossa selvitettiin työntekijöiden näkemyksiä monikulttuuriseen työhön vaikuttavista haasteista. Vennisen (2009, 24) kyselyssä erääksi monikulttuuriseen työhön vaikuttavaksi haasteeksi oli nimetty lapsen ulkonäkö, joka tästä kyselystä jätettiin pois. Muuten osiot vastasivat toisiaan.

Tuloksista voidaan havaita, että eri tekijöiden merkitys varhaiskasvatuksen monikulttuurisessa työssä vaihtelee huomattavasti (kuviot 5). Pienen otoksen vuoksi tässä ei voida verrata luotettavasti Espoon eri alueita keskenään, mutta voidaan havaita, että alueelliset trendit mukailivat toisiaan. Suurimmiksi haasteiksi nähdään vanhemman tai vanhempien suomen kielen osaaminen sekä perheen tieto varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä. Sen sijaan lapsen suomen kielen osaamisen ei koeta olevan aivan yhtä suuri haaste varhaiskasvatuksen arjessa, mutta tälläkin koetaan olevan paljon merkitystä. Myös perheen erilaiset toiveet sekä maahanmuuttajataustaisten lasten tarvitsema lisäaika koetaan melko suuriksi haasteiksi. Myös vuonna 2009 lapsen ja vanhempien suomen kielen osaaminen, maahanmuuttajataustaisten lasten tarvitsema lisäaika sekä perheen tieto varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä koettiin suuriksi haasteiksi. Sen sijaan perheen erilaisilla toiveilla ei tuolloin koettu olevan kuin jonkin verran merkitystä. (Venninen 2009, 24).

Lähes kaikilla kyselyssä mainituilla haasteilla koetaan olevan jonkin verran tai paljon merkitystä. Vain maahanmuuttajataustaisten lasten haluttomuudella leikkiä kantasuomalaisten lasten kanssa sekä kantasuomalaisten lasten haluttomuudella leikkiä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa koetaan olevan vähemmän kuin jonkin verran merkitystä. Myös vuonna 2009 maahanmuuttajataustaisten lasten haluttomuus leikkiä kantasuomalaisten lasten kanssa sekä kantasuomalaisten lasten haluttomuus leikkiä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa koettiin merkitykseltään pieniksi (Venninen 2009, 24). Tuolloin koettiin, että pieni merkitys on myös sekä ryhmän että muiden työntekijöiden tietämättömyydellä erilaisista kulttuureista ja asenteilla maahanmuuttajataustaisia perheitä kohtaan. Nyt näillä koetaan kuitenkin olevan enemmän kuin jonkin verran merkitystä.

Yleisenä kehityksenä vuoteen 2009 verrattuna voidaan nähdä, että lähes kaikki tekijät koetaan merkitykseltään nyt hieman suuremmaksi kuin vuonna 2009. Esimerkiksi kymmenen vuotta sitten koettiin, että kantasuomalaisten vanhempien haluttomuudella luoda kontakteja maahanmuuttajavanhempiin sekä maahanmuuttajavanhempien haluttomuudella luoda kontakteja kantasuomalaisiin vanhempiin oli vain vähäinen merkitys, kun nyt merkitystä koetaan olevan jonkin verran. Samanlainen kehityskulku on nähtävissä myös perheen palveluiden tietämyksen, tulkkausavun, lapsen erilaisten tapojen, uskonnon erityispiirteiden, maahanmuuttajataustaisten perheiden viranomaisia kohtaan kokemien ennakkoluulojen, maahanmuuttajataustaisten perheiden yhteisiin tilaisuuksiin osallistumattomuuden sekä maahanmuuttajataustaisten vanhempien ja lasten kokemien kriisien tai traumausten suhteen.

Tämä kehityssuunta, että haasteet koetaan merkityksellisemmiksi kuin kymmenen vuotta sitten, on kiinnostava seikka. Toisaalta varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat monikulttuurisuuden liittyvän osaamisensa vahvistuneen, kun taas toisaalta monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen liittyvien tekijöiden nähdään luovan yhä enemmän haastetta päiväkodissa tehtävään työhön. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että monikulttuurinen osaaminen ei kuitenkaan ole lisääntynyt yhtä paljon kuin maahanmuuttajataustaisten lasten määrä. Koska maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on usein omat tarpeensa ja haasteensa, voi menetelmien ja toimintatapojen vähyys verrattuna näiden lasten määrään, kuormittaa päiväkodin arkea. Syitä on varmasti toki monia, mutta selvää on, että ratkaisuja näiden haasteiden käsittelyyn olisi löydettävä.

Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen haasteet eri kieli- ja kulttuuritaustan omaavien lasten ja perheiden kanssa työskennellessä. (1=ei merkitystä, 2=vähäinen merkitys, 3=jonkin verran merkitystä, 4=paljon merkitystä, 5=erittäin suuri merkitys)

Mielenkiintoista on myös, että tulkkauksella koetaan haasteena olevan suuri merkitys, kun edellisen osion tulosten mukaan tulkkauksipalveluiden hyödyntämisessä koetaan olevan vahvin osaaminen ja vähiten lisäosaamisen tarvetta. Tämä voi viitata siihen, että tulkkipalveluita osataan käyttää ja hyödynnetäänkin, mutta tarvittavien kielten tulkkeja voi olla hankalaa saada.

6.5 Monikulttuuriselle työlle saatu tuki

Kyselyn viimeisessä osiossa tarkasteltiin tekijöitä, jotka varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä tukevat heidän tekemäänsä monikulttuurista työtä (taulukko 5). Saatujen tulosten mukaan selvästi eniten tukea koetaan saatavan kollegoista ja seuraavaksi tärkein tuen muoto on tulkkipalvelut. Myös vieraan kieli- ja kulttuuritaustan omaavien työntekijäkollegoiden merkitys koetaan suhteellisen suureksi, kun taas lisäkoulutuksen ja vanhempien merkitys koetaan vähän pienemmäksi. Perää pitävät toimintamallit ja avustava henkilökunta, joiden merkitys monikulttuuriselle työlle koetaan vähäisimmäksi.

Avovastauksissa nostettiin lisäksi kieli- ja kulttuuriopettajien sekä kulttuuritulkkien tarjoama apu. Myös suomi toisena kielenä -opettajien merkitys tuotiin esille. Näiden lisäksi tärkeäksi monikulttuurista työtä tukevaksi seikaksi kohosi työntekijöiden omat kokemukset sekä aikaisempi monikulttuurisuuteen liittyvä koulutus.

Taulukko 5. Eri tekijät, jotka varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat hyödyllisiksi monikulttuuriselle työlle.

Monikulttuuriselle työlle saatu tuen lähde	Tuen muodon kokeminen hyödylliseksi monikulttuurisen työn näkökulmasta (%)
Kollegat	87,8
Tulkkipalvelut	68,3
Vieraan kieli- ja kulttuuritaustan omaavat työntekijäkollegat	51,2
Vanhemmat	46,3
Lisäkoulutus	40,2
Toimintamallit	32,9
Avustava henkilökunta	24,3

7 Johtopäätökset

Työssä etsittiin vastausta tutkimuskysymykseen, joka oli, että miten Espoon kunnallisten päiväkotien varhaiskasvattajien kieli- ja kulttuuriosaaminen on kehittynyt 2010-luvulla? Työssä saatujen tulosten perusteella voidaan sanoa, että monikulttuurinen osaaminen Espoon varhaiskasvatuksessa on kehittynyt kymmenessä vuodessa. Kuitenkin kehitettävääkin löytyy, sillä lisäosaamisen tarvetta eri osa-alueilla ilmenee ja monikulttuurisuus koetaan varhaiskasvatuksessa haasteena yhä kasvavissa määrin.

Työssä saatujen tulosten mukaan vieraskielisten ja toisista kulttuureista lähtöisin olevien työntekijöiden ja lasten määrä on moninkertaistunut kymmenessä vuodessa, mikä kuvastaa hyvin espolaista väestörakenteen kehitystä. Monikulttuurisuuden ollessa alati kasvava ilmiö, on varhaiskasvattajien monikulttuurista osaamista myös jatkuvasti kehitettävä.

Nykyään päiväkodeissa on enemmän erikseen sovittuja menetelmiä vieraskielisen lapsen oman äidinkielen tukemiseen kuin kymmenen vuotta sitten. Kyselyn tuloksista selvisi myös, että suomi toisena kielenä -toiminnan järjestäminen varhaiskasvatusryhmissä on yleistynyt. Näin ollen varhaiskasvatuksessa tuetaan yhä paremmin sekä lapsen omaa äidinkieltä että suomen kielen osaamista, mitkä molemmat ovat tärkeitä tekijöitä lapsen kotoutumisen ja identiteetin vahvistamisessa.

Sen lisäksi, että erilaiset monikulttuurisuutta tukevat menetelmät ovat yleistyneet, varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat myös heidän oman monikulttuurisen osaamisensa kasvaneen kymmenessä vuodessa. Vaikka osaaminen onkin lisääntynyt, työntekijät kokevat kuitenkin lisäosaamisen tarvetta. Tämä on todennäköisesti yhteydessä maahanmuuttajataustaisen väestön määrän jatkuvaan kasvuun ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin. Varhaiskasvatuksen arjessa on nyt huomattavasti enemmän huomioitava erilaisia kieli- ja kulttuuritaustoja sekä lasten että vanhempien kanssa työskennellessä, jolloin lisääntyneeseen osaamiseen ei kata tuota monikulttuurisen osaamisen tarvetta. Huomionarvoista on myös, että vaikka osaamisen koetaan karttuneen, monikulttuuriseen työhön liittyvät haasteet koetaan nyt suuremmiksi kuin kymmenen vuotta sitten, mikä on yhteydessä kokemukseen lisäosaamisen tarpeesta sekä todennäköisesti myös yhteydessä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrän kasvuun.

Kun peilataan kymmenen vuoden takaisiin tulevaisuuden kehitystarpeisiin (Venninen 2009, 39), voidaan pohtia, onko viimeisen vuosikymmenen aikana löydetty näihin ratkaisua. Ensimmäisenä kehitystarpeena vuonna 2009 nostettiin monikulttuurisuuskasvatuksen kuuluminen kaikille. Tässä suotuisaa kehitystä on varmasti tapahtunut, sillä erilaiset menetelmät vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemiseksi sekä S2-toiminnan järjestäminen koko lapsiryhmän kanssa toteutettavina tuokioina ovat yleistyneet. Lisäksi varhaiskasvattajien monikulttuurinen osaaminen on lisääntynyt, mikä vääjäämättä heijastuu myös varhaiskasvatuksen antamaan monikulttuurisuuskasvatukseen. Tulosten perusteella voidaankin olettaa, että varhaiskasvatuksen monikulttuurinen ilmapiiri on myönteinen, jolloin päiväkodissa kasvatetaan lapsia suvaitsevaisuuteen.

Lisäksi vuonna 2009 (Venninen 2009, 39) kehitystä vaativana seikkana mainittiin heikosti suomen kieltä osaaville järjestettävä kielikoulutus. Koska S2-opettamisen menetelmät ja näiden menetelmien osaaminen ovat lisääntyneet huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana, voidaan tavoitteen katsoa täyttyneen. Myös monikulttuuristen perheiden kasvatuskumppanuuden tavoite on ainakin osittain saavutettu. Nimittäin vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemisessa tärkeimmäksi menetelmäksi nimettiin vanhempien kannustaminen puhumaan lapselle heidän omaa äidinkieltään. Lisäksi yksi merkittävistä monikulttuuriselle työlle saaduista tuen lähteistä on työntekijöiden mukaan vanhemmat. Nämä viittaavat osaltaan kasvatuskumppanuuteen, mutta monikulttuuristen perheiden vanhempien osallisuudesta tarvittaisiin jatkotutkimusta.

Työntekijöiden osaamisen jakaminen oli yksi kymmenen vuoden takaisista kehityskohdista (Venninen 2009, 39). Nyt tuloksista kävi ilmi, että tärkein monikulttuuriselle työlle saatu tuki tulee kollegoilta, jolloin voidaan nähdä työntekijöiden jakavan osaamistaan ja kokemuksiaan keskenään ja oppivan toinen toisiltaan. Jatkotutkimusta kuitenkin vaaditaan, jotta saataisiin selville

erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten ryhmien henkilökunnan monikulttuurisuuteen liittyvän osaamisen taso sekä koko henkilökunnan englannin kielen riittävä osaaminen, jotka myös mainittiin kehitystarpeissa vuonna 2009.

Kaiken kaikkiaan työn tulosten pohjalta voidaan sanoa Espoon varhaiskasvatuksen monikulttuurisen osaamisen kehittyneen huomasti 2010-luvulla. Monikulttuurisen osaamisen kehittyminen varhaiskasvatuksessa on varmasti tukenut myös lasten identiteetin kehittymistä sekä lasten ja perheiden kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Monikulttuurisella työllä on mitä luultavammin ehkäisty myös lastensuojelun asiakkuuksia. Työn tuloksista on kuitenkin nähtävissä se tosiseikka, että monikulttuurinen osaaminen ei ole kehittynyt yhtä paljon kuin mitä väestörakenteen muutos olisi vaatinut. Monikulttuurista osaamista on siis yhä kehitettävä. Työssä saatujen tulosten otos on kuitenkin hyvin pieni verrattuna koko Espoon varhaiskasvatuksen laajuuteen, joten tulokset eivät ole täysin luotettavia. Jatkotutkimusta siis tarvitaan, jotta saadaan luotettavia tuloksia sekä vastauksia selvittämättä jääneisiin kehitystarpeisiin.

Lisäksi varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä työ tavoittaa vain varhaiskasvatuksessa olevat lapset ja selvityksen mukaan juuri maahanmuuttajataustaisten perheiden lapset jäävät useammin pois varhaiskasvatuksen piiristä. Pitkään kotona hoidettujen lasten yksilöllinen oppiminen ja kehitys eivät välttämättä aina toteudu eikä varhaisen tuen tarvetta tunnusteta riittävän varhain. Tämän vuoksi olisi tärkeää panostaa varhaiskasvatuksen monikulttuurisen osaamisen ohella maahanmuuttajataustaisten perheiden varhaiskasvatustietoisuuden lisäämiseen. (Karila 2016, 42).

Lähteet

Painetut

Anis, M. 2005. Monikulttuurisuus sosiaalityön haasteena. Teoksessa Kopomaa, T. & Meltti, T. (toim.) Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 61-79.

Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Helsinki: Väestöliitto ry.

Bennett, M. & Bennett, J. 2004. Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity. Teoksessa Landis, D., Bennett, J. & Bennett, M. (toim.) Handbook of intercultural training. Thousand Oaks, CA: Sage, 147-165.

Berg, K. 2012. Insha Allah - sosiaalityötä pakolaisasiakkaiden kanssa. Teoksessa Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) Sosiaalityön haasteet - tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus, 14-34.

Eerola-Pennanen, P. 2017. Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 236-249.

Facta-tietosanakirja 2006. Helsinki: WSOY.

George, M. 2012. Migration Traumatic Experiences and Refugee Distress: Implications for Social Work Practice. Clinical Social Work Journal 2015, 43.

Halme, K. & Vataja, A. 2011, Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Heikkilä-Daskalopoulos, S. 2008. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja perheet palvelujärjestelmässä - asiantuntijoiden näkökulmia. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Hendricks, C. 2013. The Multicultural Triangle of the Child, the Family, and the School: Culturally Competent Approaches. Teoksessa Congress, E. & Gonzalez, M. (toim.) 2013. Multicultural Perspectives in Social Work Practice with Families. New York: Springer Publishing Company, 57-74.

Ikäläinen, S., Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen - asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Kaikkonen, P. 2004. Vierauden keskellä. Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisen kasvatuksen aineksia. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus - tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus, raportit ja selvitykset 2016:6.

Katisko, M. 2013. Maahanmuuttajataustaiset perheet lastensuojelun asiakkaina. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Kivijärvi, T. 2017. Vieras- ja monikieleisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 250-262.

Koski, P. (toim.) 2007. Monikulttuurinen perhevalmennus. Helsinki: Edita Prima.
Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010

Kuittinen, S. & Isojärvi, S. 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuuriessa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.). Olemme muuttaneet - ja kotoutumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto ry.

Lapsen oikeuksien sopimus 1989, Yhdistyneet Kansakunnat.
Lastensuojelulaki 417/2007

Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009. Esiselvitysraportti. Osaaminen, työ ja hyvinvointi. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta.

Monikulttuuristen lasten hyvinvointi varhaiskasvatuksen näkökulmasta, 2016. Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta, Espoo.

Paavola, H. & Talib M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus koulussa ja päiväkodissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Suomen perustuslaki 731/1999

Säävälä, M. 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset. Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 43/2012. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turtianen, K. & Hiitola, J. 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille - ammattilaisten ja perheiden kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Konserni, 68/2015.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018

Venninen, T. 2009. Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa - kyselyn tulokset. Helsinki: VKK-Metro, Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö. Soveltavan kasvatustieteen laitos.

Vesterinen, S. 2008. Maahanmuuttajien näkemyksiä ja kokemuksia suomalaisesta lastensuojelusta. Haastatteluselvitys. Helsinki: Väestöliiton Kotipuu.

Väestörakenne 2016/2017 ja väestömuutokset 2016, 2018. Tietoisku 2/2018. Espoo.

Sähköiset

Ehkäisevä lastensuojelu 2017. THL. Viitattu 30.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

Esiopetusikäisten valmistava opetus 2018. Espoo. Viitattu 25.5.2018. https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ ja_ opetus/Esiopetus/Lapsi_ esiopetuksessa/Esiopetusikäisten_ valmistava_ opetus

Espoon kaupunki 2017. Suomenkielinen varhaiskasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 16.3.2018. http://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ ja_ opetus/Varhaiskasvatus/Lapsi_ varhaiskasvatuksessa/Varhaiskasvatussuunnitelma

Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Teoksen Tilastollinen tutkimus (kirj. Heikkilä, T.) sähköinen materiaali. Viitattu 25.1.2019. <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKI-MUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Kielitoimiston sanakirja 2018. Viitattu 23.2.2018. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

Koski, P. (toim.) 2007. Monikulttuurinen perhevalmennus. Helsinki: Edita Prima.
Kunnalliset päiväkodit 2018. Espoo. Viitattu 13.3.2018. http://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ ja_opetus/Varhaiskasvatus/Varhaiskasvatuksen_toimipaikat/Kunnalliset_paivakodit

Lastensuojelu 2015. 2015. THL. Viitattu 2.9.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4

Lastensuojelu 2017. STM. Viitattu 2.9.2017. <http://stm.fi/lastensuojelu>

Maahanmuuttajataustaisten määrät ja osuudet alueittain 1990-2015. 2017. Tilastokeskus. Viitattu 2.9.2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutumisen/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/007_ulkom_osuudet.px/table/tableViewLayout1/?rxid=dc815f51-a7d0-4aec-a81a-49b8ce399d18

Monikulttuurisuus 2018. Vanhempainliitto. Viitattu 5.3.2018. <http://www.vanhempainliitto.fi/vanhempainliitto/yhdenvertaisuus/monikulttuurisuus>

Oleskelulupa 2017. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 2.9.2017. <http://tilastot.migri.fi/#decisions/21205?start=564>

Osallisuus 2018. THL. Viitattu 2.9.2018. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi- ja-terveys-erot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Väestörakenne 2018. Espoo. Viitattu 23.2.2018. http://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ ja_tutkimukset/Vaesto_ ja_vaestonmuutokset/Vaestorakenne%28340%29

Julkaisemattomat

Karvonen, M. 2018a. Haastattelu 1.2.2018. Suomen Vanhempainliitto. Helsinki.

Karvonen, M. 2018b. Kotimentoritoiminta, Suomen Vanhempainliiton materiaali.

Kuviot

Kuvio 1. Espoon väestö äidinkielen mukaan vuodenvaihteessa 2016/2017	9
Kuvio 2. Kulttuurisen kompetenssin kehittyminen (Bennett & Bennett 2004, 153).	12
Kuvio 3. Espoon varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemys heidän monikulttuurisuuteen liittyvästä osaamisesta varhaiskasvatusalueittain sekä koko Espoossa.	25
Kuvio 4. Espoon varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemys heidän monikulttuurisuuteen liittyvästä lisäosaamisen tarpeestaan varhaiskasvatusalueittain sekä koko Espoossa.	26
Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen haasteet eri kieli- ja kulttuuritaustan omaavien lasten ja perheiden kanssa työskennellessä.	28

Taulukot

Taulukko 1. Perheiden hyvinvointiin vaikuttavat kotoutumisen haasteet.	5
Taulukko 2. Espoon väestörakenteen muutos vuonna 2016 (Väestörakenne 2018).	9
Taulukko 3. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet.	20
Taulukko 4. Vieraskielisten lasten osuudet Espoon kunnallisissa päiväkodeissa nyt ja vuonna 2009 (Venninen 2009,4).....	22
Taulukko 5. Eri tekijät, jotka varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat hyödyllisiksi monikulttuuriselle työlle.	29

Liitteet

Liite 1: Kysely	37
-----------------------	----

Liite 1: Kysely

Osio 1: Taustatiedot

1. Päiväkodin nimi:
2. Päivähoitoalue, johon päiväkotiki kuuluu:
3. Minkä ikäisiä lapsia ryhmässänne on?

Osio 2: Päiväkodin erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat

4. Mitä vieraita kieliä ryhmän lapset puhuvat äidinkielenään ja kuinka monta lasta kutakin kieltä puhuu?
5. Millaisista eri kieli- ja kulttuuritaustoista lähtöisin olevia työntekijöitä päiväkodissänne työskentelee? (Kirjoita kieli- ja kulttuuritausta sekä saman taustan omaavien työntekijöiden lukumäärä)

Osio 3. Lasten kieli- ja kulttuuritaustaa tukevat toimintatavat

6. Onko ryhmässänne erikseen sovittuja järjestelyitä vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemiseen?

kyllä:___ ei:___

7. Mitä menetelmiä käytätte lapsen oman äidinkielen tukemiseen? (rastita vaihtoehdot, joita ryhmässänne käytätte)

- vanhempien kannustaminen puhumaan lapsen kanssa heidän yhteistä äidinkieltään:___
- päiväkodissa pidettävät kielikerhot:___
- lapsen kanssa samaa äidinkieltä puhuvat työntekijät:___
- vieraskielinen avustaja:___
- muu, mikä?:

8. Järjestetäänkö ryhmässänne suomi toisena kielenä (S2) -toimintaa?

kyllä:___ ei:___

9. Millaisilla menetelmillä S2-toimintaa ryhmässänne järjestetään? (rastita vaihtoehdot, joita ryhmässänne käytätte)

- koko lapsiryhmän kanssa toteutettavat suomen kieltä tukevat tuokiot:___
- S2-pienryhmätoiminta vain suomen kieltä osaamattomille:___
- S2-pienryhmätoiminta sekaryhmissä sekä suomen kieltä puhuville että suomen kieltä osaamattomille yhdessä:___
- suomen kieltä osaamattomien tai heikosti osaavien lasten jatkuva tukeminen suomen kielessä:___
- muu, mikä?

10. Onko päiväkodissanne S2-vastuuhenkilöä?

kyllä:___ ei:___

11. Käykö päiväkodissanne säännöllisesti S2-opettaja?:

kyllä:___ ei:___

Osio 4: Päiväkodin kieli- ja kulttuuriosaaminen

12. Millaista koet(te) ryhmän työntekijöiden osaamisen olevan eri osa-alueilla monikulttuurisuuden näkökulmasta?

Rastita sopivin vaihtoehto: 1=ei osaamista, 2=vähäinen osaaminen, 3=jonkin verran osaamista, 4=hyvä osaaminen, 5=erinomainen osaaminen

- S2-kielen opettamisen menetelmät: 1 2 3 4 5
- kulttuurinen ja uskontojen tuntemus: 1 2 3 4 5
- yhdenvertaisuuslain tuntemus: 1 2 3 4 5
- monikulttuurisuuteen liittyvä kouluttamisosaaminen: 1 2 3 4 5
- tulkkaukspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa: 1 2 3 4 5
- Muu, mikä?_____: 1 2 3 4 5

13. Millaisen koet(te) olevan ryhmänne työntekijöiden monikulttuurisuuteen liittyvän lisäosaamisen tarpeen eri osa-alueilla?

Rastita sopivin vaihtoehto: 1=ei tarvetta, 2=vähäinen tarve, 3=jonkin verran tarvetta, 4=paljon tarvetta, 5=erittäin suuri tarve

- S2-kielen opettamisen menetelmät: 1 2 3 4 5
- kulttuurinen ja uskontojen tuntemus: 1 2 3 4 5
- yhdenvertaisuuslain tuntemus: 1 2 3 4 5
- monikulttuurisuuteen liittyvä kouluttamisosaaminen: 1 2 3 4 5
- Tulkkauspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa: 1 2 3 4 5
- Muu, mikä?_____: 1 2 3 4 5

Osio 5: Monikulttuurisuutta koskevan osaamisen kehittäminen

14. Kuinka merkittäviksi koet(te) kyseiset haasteet eri kieli- ja kulttuuritaustan omaavien lasten ja perheiden kanssa työskennellessä?

Rastita sopivin vaihtoehto: 1=ei merkitystä, 2=vähäinen merkitys, 3=jonkin verran merkitystä, 4=paljon merkitystä, 5=erittäin suuri merkitys

- lapsen suomen kielen osaaminen: 1 2 3 4 5
- vanhemman/vanhempien suomen kielen osaaminen: 1 2 3 4 5
- tieto perheen palveluista: 1 2 3 4 5
- perheen tieto varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä: 1 2 3 4 5
- tulkkia apu: 1 2 3 4 5
- lapsen erilaiset tavat: 1 2 3 4 5
- perheen erilaiset toiveet: 1 2 3 4 5
- uskonnon erityispiirteet: 1 2 3 4 5
- kantasuomalaisten lasten haluttomuus leikkiä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa: 1 2 3 4 5
- maahanmuuttajataustaisten lasten haluttomuus leikkiä kantasuomalaisten lasten kanssa: 1 2 3 4 5
- kantasuomalaisten vanhempien haluttomuus luoda kontakteja maahanmuuttajavanhempiin: 1 2 3 4 5

- maahanmuuttajavanhempien haluttomuus luoda kontakteja kantasuomalaisiin vanhempiin: 1 2 3 4 5
- maahanmuuttajataustaisten lasten tarvitsema lisäaika: 1 2 3 4 5
- oman ryhmän työntekijöiden tietämättömyys erilaisista kulttuureista: 1 2 3 4 5
- oman ryhmän työntekijöiden asenteet maahanmuuttajataustaisia perheitä kohtaan: 1 2 3 4 5
- muiden työntekijöiden tietämättömyys erilaisista kulttuureista: 1 2 3 4 5
- muiden työntekijöiden asenteet maahanmuuttajataustaisia perheitä kohtaan: 1 2 3 4 5
- maahanmuuttajataustaisten perheiden ennakkoluulot viranomaisia kohtaan: 1 2 3 4 5
- maahanmuuttajataustaisten perheiden osallistumattomuus yhteisiin tilaisuuksiin: 1 2 3 4 5
- maahanmuuttajataustaisten vanhempien kokemat kriisit tai traumat: 1 2 3 4 5
- maahanmuuttajataustaisten lasten kokemat kriisit tai traumat: 1 2 3 4 5

15. Mistä olet(te) saanut tukea monikulttuuriselle työlle? (rastita sopivat vaihtoehdot)

- kollegat:___
- tulkkipalvelut:___
- vieraan kieli- ja kulttuuritaustan omaavat työntekijäkollegat:___
- avustava henkilökunta:___
- toimintamallit:___
- lisäkoulutus:___
- vanhemmat:___
- muu, mikä?:___